

Дитар Касиан

بالاخانه جماعت مسلمین مکتبی درس لرنندن

Фрюзат

тират

فیوضات

قرائت

مؤلفی

احمد کمال

ناشری

بخش احمد اوف

هرحقى مؤلف و ناشرىنگدر.

مطبعة "قاسبي"

• باكو •

۱۹۰۹

АРХИВ

محاوړه

حسن آتاسی ایلله...

— حسن اوغلم! مکتب نجه در. اوراده نه لر کوردک.
بانا نقل ایدرمیسک؟

— بلی آتاجم! مکتب چوق کوزل یرایمش. بزم
مکتب چوق بویوک. بش صنفدر. برینه «احیاط صنفی»
دیورلر. اورایه هیچ اوقومه مش چوجوقلری آلیورلر. قالان
دورینه «ابتدائی صنفی» دیورلر. اشته بن بو صنفلرک
برنجیسنده یم.

بزم درسخانه مز چوق بویوکدر: بردامی، بیر دوشه مه
سی، دورت دیواری وار. دیوارلرک برنده بویوک برقابی،

قالانلرڭ برنده ده دورت پنجره واردر. درسخانه مزده معلم
ايچون بر صنداليه (?) بر ماصه (?) وار. چوجوقلر ايچون
اون صيرا (?) وار. هر صيراده ايكي چوجوق اوطورو يور.
بن صاغ طرفده ايكنجى صيراده يم.
— اوغلم! يولداشڭ كيمدر.

— حسن بكڭ اوغلى محمدعلى در. درسخانه مزده برده
بويوك قاره تخته وار. معلم بونڭ اوستينه تبه شير (?) ايله
يازي يازييور. تخته دولدقدن صوگره آزا يصالق برسونكر (?)
ايله سيلليور.

درسخانه مزده ده بر بويوك شكاف ايله بر صوبا (?)
وار. بوكون مكنيتمزڭ مديرى صنفلى برر برر يوقلامه (?)
ايتدى. بزم صنفده كلدى. معلم بزي صايدى: همپز قرق
سكز چوجوجغز.

برمكتبلىنك هكبه سى

برمكتبلىنك (?) هكبه سيني آچسق نلر كوروروز :
كتاب، قلم، حقه (?) مركب، قورشون قلمى (?) جدول (?)
تبه شير (?) ره زين، بوياقوطوسى (?) فيرچه (...، كييى
شير كوروروز كه بونلر دائما برمكتبلى يه لازمدر. مکتبلى
بونلر ايله نه ايش كورور؟ بونلرڭ اصللى نه در؟

يازي قلمى ايكي نوعدر: برى قامش قلم، ديكرى
دمير قلم.

قامش قلم، برنوع قامشدن ياپيلير. اوجى قلمتراش (?)
ايله يونولور. بوقلم يالگز مسلمانجه يازمق ايچون يارار.
دمير قلم، ايكي پارچه در. برپارچه سى صاپ (?) ديكر پارچه
سى اوج (?) در.

صاپ، يادميردن، يا كميكدن، ياخود تحتهدن ياپيلير.
اوج، چليك (پولاد) دن ياپيلير. بوقلم هم اوجوز اولديغندن
هم چوق دا يانديغندن شيمدى مسلمانلرده بونى ايشله ديورلر.

مرکب، ایکی نوعدر: بری مسلمان مرکبی، دیگرى
فرنك مرکبی.

مسلمان مرکبی، اوجاق قوروم(?) لرندن یاپیلیر. قاره
اولور. بونی یالگن مسلمانلر ایشله دیرلر.

فرنك مرکبی، برنیچه اجزادن یاپیلیر. زهرلیدر. بونك
ایچون یالامق جائز دکلدر.

قورشون قلمی. برمکتبلی یه الك چوق لازم اولان شیدر.
قورشون قلمی دمیرله کوموری قاریشدییره رق یاپیلیر. بونك
اصلی (غرافیت) دینیلن برمعدندن در که بومعدن یر آلتندن
بویوک پارچه لر حالنده چیقاریلیر.

تبه شیر، قاره تحتیه تبه شیر ایله یازی یازیلیر. بوده
یانمش برنوع کیرچ(?) در

رزین، هندستان (?) آمریکا (?) اورمانلرنده یتیشن
برنوع آغاجلرک صویندن یاپیلیر. آغاجلردن بوسویی آلمق

ایچون او آغاجلرک برطرفندن دلرلر. آلتینه برقاب دوتارلر.
صوقابه دوکولور. صوگره بونی قاینادیرلر. قالب (?) لره
دوکرلر. کوردیکیمز شکلرده رزین یاپارلر.

جدول، چیزیک چیزمق ایچون ایشله دیلیر. اوزون و آز
اکلی برتخته در. بونك اعلاسی آرمود، وهندستانده یتیشن
برنوع آغاجلردن یاپیلیر.

بویاقوطوسی، خریطه لری بویامق. بویالی شکل یاپمق
ایچوندر. بوبویالر یا اجزالردن یاخود بعضی اوتلرک صولرندن
یاپیلیر. بونك ایچون یالامق جائز دکلدر.
فیرچه، حیوانلرک اینجه توکلرندن یاپیلوب قاز یاخود
قارغه نك قانادلرندن چیقان قلملره کچیریلیر.

آتا و آنا

انسان آتاسینك، آناسینك ایونده دنیایه کلیر.
چوجوقلق زمانینی آتاسینك ایونده، آناسینك، قوجاغنده

کچیریر. آتا، کوندوز ایودن چیقار، ایشینه کیدر، چالیشیر،
چورهک پولی قازانیر، آقشام ایوینه ییهجک کتیریر.
آنا، کیجه، کوندوز چوجوغینگ بشیکی اطرافنده
دولاشیر.

— آه چوجوقلر، کوچوک ایکن آنالرمزه نه قدر
اذیت ویردیکیمزی ییلسهک، اونلرک نه قدر مهربان اولدقلرینی
آگلارزه. واونلری اولونجهیه قدر بوتون محبتمله سوه ریز.
هیچ برسبيله اونلری اینجیتمه یز.

چوجوقلم! جناب حق قرآن کریمده بویوریور که
«جنت آنالرک آیاقلری آلتنده در.» دیمک که اللهک. رضاسینی
قازانمق ایچون اولا آنانگ رضاسینی قازانمق لازمدر.
اطفاله قبله کاه آنالر قوجاغیدر.

زیرا اویر وفا و مروت اوجاغیدر.
قورقار چوجوق، قوشار کیده ر آغوش مادره
نکنی ترانه سیله اویرور، غصه داغیدر.

برایوده خورک ییشیریلیر، لباس دیکیلیر، اوطاقلر
سوپورولور. چماشیر(?) یویولور. بونلرک هپسینی آنایاپار.
آناسینه. آتاسینه محبتی اولمایان چوجوغنگ هیچ
کیمسه یه حتی اوزینه ده خیری اولماز. بویله چوجوقلر دنیا ده
و آخرتده شبهه سیز بدبخت اولورلر.

آتا محبتی

اسکی زمانده چین(?) مملکتنده برقانون وارییدی که:
اوغریلق و خیانت ایدهنک اللرینی کسرلر ایدی.
بردفعه وزیرلردن بری برخیا ن ایتمش ایدی. قانونه
کوره پادشاه امر ایتمشدی که وزیرک اللرینی کسسونلر.
قصاص(?) میداندده جلاد حاضر اوله رق وزیرک اللرینی کسه
جکگری ائناده برکوچوک قیز یوکوره، یوکوره پادشاهک یانینه
کلدی. و آیاغینه ییقیلوب دیدی که:

«پادشاهم! ایشیتدمکه آتام خیانت ایتمش، سزده امر ویرمشسیگن که اللرینی کسینلر. ایشه بویکی ال آتامگدر. امر ایدیگن کسینلر. بویکی ال آتامدن صوگرا قوجه آنامی کورپه باجیمی، خسته قارداشیمی صاقلایه میه جق. بواللری کسیدرده آتامگ اللرینی بزه باغشلا!»

پادشاه کوچوک قیزک آتاسینه اولان بویله مجبتندن چوق متأثر اولدی. پادشاه قیزی امتحان ایتک ایچون دیدی که: چوق کوزل بن سنگ آتاگی عفو ایدوب سنگ اللریگی کسیریرم.

پادشاهگ امری ایله قیزی قصاص میدانینه کوتوردیلر. اللرینی محکم باغلا یوب برکوتوکک اوستینه قویدیلر. بوحالده آتاسینی ده الی قولی باغلی اوله رق میدانه کتیردیلر. قیز آتاسینی کورنجه سوینه رک باغیردی که: آتا جغم! قورقمه، بوساعت بنم اللرمی کسرلرده، سنی آزاد ایدرلر. قیزی

سوزنده دوغری کورن پادشاه قیزی ده آتاسینی ده عفو ایتدی.

آنانک زیتتی اولادیدر

بر وقت پادشاهلردن برینگ خانمی وزیرلرک خانلرینی قوناق ایتمشدی. خانلرک هپسی الک قیمتی لباسلرینی کیمش، و بوتون مجوهراتلرینی طاقمش گلمشدیلر. بونلرک ایچینده بر خانم هیچ بر شی طاقماش و ساده گینمش کلمش ایدی. بونا صورتیلر که:

— سیز نه ایچون بزم کیی قیمتی لباس کیمه مشسیگن مجوهراتیگزی طاقمه مشسیگن؟

بو خانم جواب ویردی، دیدی که:

— بن ده قیمتی شیلریمی گتیردم. لاکن اویانده کی اوطاقده بیرا قدم. اگر ایسترایسه گن گیدوب گتیره یم.

بوسوزی دیدی وگیدوب اوبری اوطاقدن براوغلی ایله
بر قیزی اللردن طوتهرق خانملرک اولدینی اوطاغه گتیردی
و دیدی که:

— خانملر! دنیاده بنم آگ قیمتلی شلرم بونلردر. دنیاده
ذوقم، سعادتیم بونلری تریه ایتمک، بویوتمگدر.
بر قادین، چوجوق دوغدقدن سوکرا آنا اولور.
آنانک زینتی ده اولادیدر.

بو سوزلری ایشیدن خانملرک جمله سی خجیل اولدیلر،
و بوسوزلردن عبرت آلوب بوندن سوکرا آنالق وظیفه سی ایله
مشغول اولمه یه عهد ایتدیلر.

چو جوق!

نه گوزهل، آه نه خوش بر دم ایدی!
او زمانلر یوره کم بی غم ایدی.

اویویوردیم قوجاغنده آناملک ؛
اوطوروردیم قوجاغنده آتامک .
بنی بر شوقله اوقشارلردی .
چشم معصوم اودم پارلاردی .
پیش چشمده کیلر صانکه ملک .
چیرپینیردم او زمان بن گوله رک .
گوردیکم آنده همان مادریمی
دونده رردم اونا هپ گوزلریمی .
کریه یه اولدم ایدردم آغاز.
سود ایچونمیدی عجب بونجه نیاز؟

دورت موسم

سنه نك دورت موسمی (?) واردر. بونلر ده: یاز، یای،
پایز، قیش موسملری در.
یازده آغاجلر یاپراقلا نوب یشیلله نیر، بلبللر اوتر،

قارانقوش، دورنا، ليلك كىيى قوشلر كلير. چايرلر يشىل زمرد
حالينى آليز. قوشلر يووالرينى ياپار. هر شى يگيدن حيات
بولور.

ياز اوچ آيدر كه مارت، آپريل، ماي آيلردن
عبارتدر.

ياز، مارتك دوقوزنده باشلايوب ايونك دوقوزنده
نهایت بولور. يازك باشلادىنى كونه «نوروز» ديرلر.

يى، سنه نك صىجاق زمانلريد، يايده كونش اكينلرى
وميوهلرى كماله گتيرير. بوموسمده اوچ آى دوام ايدر
كه بولرده: ايون، ايول، آوغوست آيلرىدر.

پايز، سنتيابرک دوقوزنجى كونى باشلار. بو وقتده
كره ارضك هر يرنده كيجه ايله گوندوز بر اولور.

پايز، باغ بوزومى زمانيدر. بايزده قارانقوشلر گيتمگه
حاضر لانيزلر. قوشلر، سسلرينى كسر. آغاجلرک ياپراقلى بو

موسمده دوکولور. بو موسمده اوچ آيدر كه بولرده:
سنتيابر، اوقتيابر، نويابر آيلرىدر.

قيش، ديقابرک دوقوزنده باشلار. شدتلى صوووقلر
اولور. يرلر قار ايله اورتولور.

قيشك حكى مارتك دوقوزينه قدر ايسهده بعضا نهايتينه
قدر دوام ايدر.

بو موسمده اوچ آيدر كه بولرده: ديقابر، ينوار
فيورال آيلرىدر.

- حكيم و خسته -

برگون بر خسته حكيمه گيتدى ديدى كه:

— معدهم آغرييور. بانا بر علاج وير...

حكيم خسته نك نبضينى دوطوب نه ييديكىنى صوردى.
خسته حكيمه بر پارچه يانمش چوره گدن باشقه برشى ييمديگينى
سويلهدى. حكيم بر شيشه دوا گتيروب خسته نك گوزينه

دوكمك ايسته دى. خسته ديدى كه:

— بن معدهم آغريور ديورم . سن گوزبه علاج
دوكيورسك. معده ايله كوزگ نه مناسبتى واردر؟

حكيم جواب ويردى كه:

— اولا كوزيگى اصلاح ايتمك لازمدر. چونكه اگر
كوزگ كور اولماسه ايدى يانمش چورهك ييمزايديك.

— مكتب منظومه سى —

گيدهلم مكتبه تحصيل كمالات ايدهلم.

فطرتك خاصه فيضينى اثبات ايدهلم.

تيزجه اوگرنمك ايچون حقه مناجات ايدهلم.

آرقه داشلر! بر آغيزدن اولهلم آمين خوان.

اويونه، ذوقه مساعدى بوقيمتلى زمان؟

اوطانار كسب كمال ايله مه مگدن انسان؟

ايدهر اللهيمزالت بزه توفيق احسان.

آرقه داشلر! بر آغيزدن اولهلم آمين خوان.

عصر عرفان و ترقيده يز اى غافلر!

ايدهلم همت ايله، سعى ايله تحصيل هنر.

ياشاسين ملتيمز شان ايله تاحشره قدر.

آرقه داشلر! بر آغيزدن اولهلم آمين خوان!

پیغمبرمز

محمد عليه السلام

حضرت ابراهيم عليه السلامك گوچوك اوغلى اسحاق

عليه السلامدن بنى اسرائيل (يهوديلر) بويوك اوغلى اسماعيل

عليه السلامدن بنى قريش دنيايه گلدى. اسماعيل عليه السلام

حضرت ابراهيمك جاريه سى (?) (هاجر) دن، اسحاق عليه السلام

حضرت ابراهيمك زوجه سى (?) (ساره) دن دنيايه گلمشدر.

اسماعيل عليه السلامگ اوکی آناسی ساره اسماعيله چوق اذیت ویردیکندن آتاسی ابراهیم علیه السلام برابر آلوب مکهیه گوتوردی. اوراده بیراقدی. مکهده اولندی. اونک اولادن بنی قریش میدان گلدی. پیغمبریمز محمد علیه السلام بو قریش قومندن در. پیغمبریمز حضرت محمد علیه السلام قریش قبیله سینک رئیسى عبدالمطلبك نوه سیدر. آتاسی عبدالله آناسی آمنه حضرتلریدر.

حضرت محمد دنیایه کلمه دن اول آتاسی وفات ایتدی. سود آناسینک آدی حلیمه در. آلتی یاشنده ایکن آناسی وفات ایتدی. باباسی (عبدالمطلبك) النده قالدی. سکز یاشنده ایکن عبدالمطلب دخی وفات ایتدی.

حضرت محمد حضرت ابوطالبك یاننده قالدی. پیغمبریمز دها پک جوان ایکن دوغریلق ایله آد قازانش ایدی. بوتون عربلرک کنديسینه حرمت و محبتی وارایدی.

حضرت محمد ۲۵ یاشنده ایکن (خدیجة الکبری) یی آلدی. حضرت خدیجه ۴۰ یاشنده ایدی. وقریش قبیله سینک آک زنکین(?) لرندن ایدی

حضرت محمد ۴۰ یاشنده پیغمبر اولدی. دین اسلامی اعلانه باشلادی که اول کلن سوره(?)
«اقرأ باسم ربك . . .»

سوره سیدر. یعنی «اللهك آدیه او قومغه باشلا» دیمگدر. او وقتده مکه اهالیسی بت پرست ایدی. ابوطالب وفات ایتدگدن سوگره قریشلره (ابوجهل) رئیس اولدی. ابوجهل و عربلر حضرت پیغمبره اذیت ایتمگه باشلادیلر. بونک ایچون حضرت پیغمبر ابوبکر ایله برابر مکه دن مدینه یه کوچدیلر. اوزایوینه حضرت علی یی بیراقدی، حضرت پیغمبرک مکه دن مدینه یه کوچه سی میلادک ۶۲۲ نجی سنه سنده در. بوتاریخ مسلمانلر

ایچون تاریخ باشی قبول اولنمشدر که آدینه (تاریخ هجری)
دینیر . هجرت(?) دن سوگره مسلمانلر چوغالمغه باشلادیلر .
مسلمانلرک چوغالدینینی گورن مشرکلر مسلمانلره هجومه باشلادیلر .
برچوق محاربه چیقدی . بونلرک اک مشهورلری (بدر ، احد ،
خندق) محاربه لریدر .

جناب پیغمبر هجرتک ۱۱ نجی سنه سی وفات ایتمشدر

لَقْمَانُ حَكِيمٌ

لَقْمَانُ حَكِيمْدَنْ صُورْدِيلِرْ كَه:

— ادبی کیمدن اوگرندگ ?

دیدى كه :

— ادبزلردن .

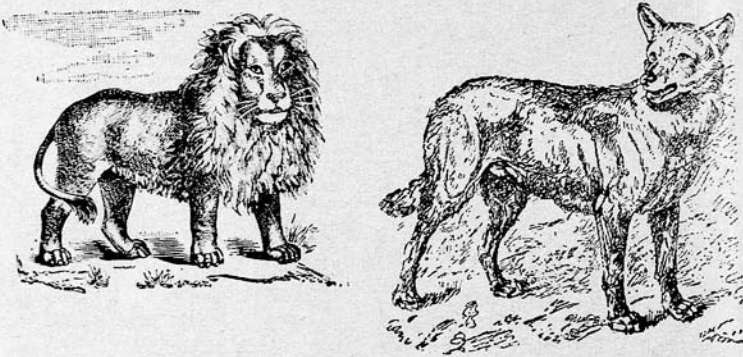
تکرار صورديلر كه :

— ادبی ادبزلردن نجه اوگرندگ ?

دیدى كه :

— ادبزلرده گوردیگم ایشلردن کوزیمه خوش گورونمەین

ایشی ایشله مەدم .

قُورْتْ ایلَه اَصْلَانْ

مَتَفَقَّاً بَر قُوجَه قُورْتْ شِیر ایلَه

آولادیلر بَر ایتی تدبیر ایلَه

لَکْنْ ایشْکْ مَشْکْلِی تَقْسِیمْدَه!

چیقْدی بُو تَقْسِیمْدَنْ یِیر عَرْبْدَه:

هر بری ایستردی بویوک پارچه‌یی
هیچ بیرینه کلمه‌دی خوش اوز پاییی .
چیکنه‌دیلر، دیشله‌دیلر، آخری
باندی قیزیل قان ایچینه هر بری!
دوشدیلر آخر اوراده بی‌مجال .
هر بری بر منتظر مرک آل .
تولکی اوزاقدن گوره‌رک حالتی
بیلدی که یوق هیچ برینک طاقتی
کلدی آوی آلدی و ایتدی فرار .
چوق طمعک آخری اولدی: ضرر!

طاهر و آتی

عربستانده طاهر آدنده بر عربک چوق کوزل بر
آتی وارایدی . برعرب بو آتی آلمق ایسته‌دی . طاهره

چوق یالواردی و پک چوق پول کوستردی ، لکن طاهر
آتی صاته‌دی . عرب بو آتک مجبتندن دیوانه اولمق دره‌جه
سینه کلدی . اک صوگره طاهر دن آتی آلمق ایچون بر حيله
دوشوندی:

بر گون بر دینجی لباسی گیب کچه‌جکی یولک
بر طرفنده خسته و مجالسین بر حالده او‌طوردی . طاهر اورادن
کچرکن بو عرب آغلایه‌رق طاهره دیدی که:
— یا شیخ العرب! یوز یاشمده‌یم . خسته‌یم . یورو مکه
مجالم یوق بوراده دوشدم قالدیم، الله رضاسی ایچون بنی‌ده
آتیگه آل . شهره گوتور . . .

طاهر عربک بوسوزلرینه اینانوب آتدن اشاغی ایندی
و عربی قوجاقلایوب آته بیندیردی . عرب آته بیندیک
دقیقه‌ده آتی اوزنکلییوب قاچدی . بر آز اوزاقدن دوروب
طاهره دیدی که:

— ای طاهر! بن سندن آتی آلمق ایسته‌ین عربم.
سن ویرمه‌دگ . بن‌ده بو حيله ايله آتی الیه کچیردم .
شیمدی خدا حافظ!

طاهر اونا دیدی که:

— آت سنڭ اولسون . لکن بو ایشی باشقه آدمه
آچمه! چونکه بو ایشی عربلر دویارسه هیچ کیسه هیچ
کیسه نگ حالینه ، دردینه رحم ایتمز، عربلرگ آراسندن
مرحمت و مروت قالدقار . . .

طاهرگ بو سوزلری عربه او قدر تأثیر ایله‌دی که
گری دونوب آتی طاهره ویردی . و طاهر دن گناهینڭ
عفوینی رجا ایتدی،

❦ وقتلر ❦

ایل، آی، هفته، کون.

برایل اون ایکی آیدر. بر آی دورت هفته‌در. بر

هفته یدی گوندر . برکون ایکرمی دورت ساعتدر .

آی

مسلمان آیلرینڭ آدلری:

ایل — ۱۳۲۷

- ۱ — محرم الحرام
- ۲ — صفر الخیر
- ۳ — ربيع الاول
- ۴ — ربيع الاخر
- ۵ — جمادی الاولى
- ۶ — جمادی الاخری
- ۷ — رجب
- ۸ — شعبان
- ۹ — رمضان
- ۱۰ — شوال

۱۱ — ذی القعدة

۱۲ — ذی الحجه

روس آيلرينك آدلري :

ايل — ۱۹۰۹

۱ — ينوار ۳۱ كوندرو.

۲ — فيورال ۲۸

۳ — مارت ۳۱

۴ — آپريل ۳۰

۵ — ماي ۳۱

۶ — ابيون ۳۰

۷ — ايلول ۳۱

۸ — آوگوست ۳۰

۹ — ستيابر ۳۱

۱۰ — نويابر ۳۰

۱۱ — اوقتيابر ۳۱

۱۲ — ديقابر ۳۰

هفته

بر هفته يدي كوندرو. كونلرك آدلري :

۱ — شنبه

۲ — يكشنبه

۳ — دوشنبه

۴ — سه شنبه

۵ — چهار شنبه

۶ — پنجشنبه

۷ — جمعه

كون

بركون ۲۴ ساعت. بر ساعت ۶۰ دقيقه در. بر دقيقه

۶۰ ثانيه در.

16720

یوز یاشنده بر باغبان

یوز یاشنده بر باغبان باغنده ایشله یوردی. برکون
اوباغث جوارندن برنیچه جوجوق کچیوردی. او آرادده باغبان
قوجه لقدن الری تیره یه، تیره یه الما چکیرده کی اکیوردی.
چوجوقلر بونی کوروب کولدیله. وصوردیله که:

— آی بابا! نه اکیورسک؟

— آما چکیرده کی اکیورم.

— بابا! سن یوز یاشنده سک، بوش یره زحمت

چکیورسک. بوچکیردهک نه وقت آما ویره جک؟ سن او
زمان دنیادن کیمش اوله جقسک. بو زحمتیکک میوه سینی
ییمک سانا قسمت اولمیه جق . . .

قوجه باغبان بونلره دیدی که:

— اوغللرم! اکمشلر ییدک. اکریز ییرلر.

بالیق، قوش، خرچنک

بیر بالیق بیر قوش ایله بیر خرچنک
اولدیله بیرگون اوچی هم آهنگ
یوکلیجه بیر عربه چکمک ایچون
ایتدیله صرف مساعی بیرکون
چوق چالیشدی بوایشه هر اوچی ده
قالدی بی تاب و مکدر اوچی ده
عربه کیمه دی اصلا ایلری!
هیچ دکیشدیرمه دی اولکی یری!
اوقوشک فکری سمایه اوچمق؛
بالق ایستر صویه باتمق آنجاق؛
کرچه غیرتده اوینکج تک ایدی
خلقتی خیف که کچ کیمک ایدی
بوراده حقلی، وحقسز کیمدر؟
اونی آنجاق بیله جک حاکمدر.
بزه معلوم بوساعت بوجه
قالدی اوردا عربه بی حرکت.

قریلوف

— ملا واوغری —

برکون ملانصرالدین یولده کیدرکن براوغری پاپاغینی
آلوب قاچدی. ملاواوغری بی هیچ بریرده آرامادی. دوغرو
قبرستانه کیتدی اوطوردی. اورادن کچنلر ملایه صوردیله که:

— ملا! نه ایچون بوراده اوطوریورسک?

— براوغری پاپاغیمی آلوب قاچدی. بوراده اونی

کوزلیورم.

— آمل! اوغری باغ یولینه قاچدی.

— هر نزهیه کیتمش اولسه ائوگره دونوب کلهجکی

یر بورادر.

جوتجی

چیقدی کونش دولدی جهان نور ایله

جوتجی سورهر تارلاده جوت شور ایله

آتلر، اوکوزلر کوتانه کوچ ویریر.

کاه یوروپور، کاه ییقیلیر، کاه دوریر.

جوتجی باتوب قان تره یر شوملایور.

شوملادیغی طارلاری طوملایور.

اولسهده آرتیق نه قدر زحمتی

ایشلمگه وار اوقادار غیرتی.

چونکه ییلیر راحت اذیتدهدر.

حر یاشامق سعیده، غیرتدهدر.

شیمدی اگرچه اونا زحمت اولار.

قیشده عیالی، اوزی راحت بولار

جمع ایدهجک عائله سیله ایلین.

بسلهیه جک عائله سیله ایلین.

صابر

حضرت پیغمبر اکرم ارتحالندن سوگرا یرینه خلیفه حضرت

ابوبکر اولدی.

حضرت ابوبکر قریش قبيله سينك اك زكنينلرندن اولديغي
كییي اك اول دين اسلامي قبول ايدوب مالینی دين اسلام
یولنده داغیتدی، و پیغمبره صداقتی جهتندن « صديق » لقبینه
نائل اولدی.

— ابوبکر زماننده عربستانده (مسيلمه الكذاب) كییي پیغمبرك
دعواچیلری ظهور ایتدی. بونکچون ابوبکر خالد بن ولید ایله
عسکر(?) گوندردی. بومحاربهده مسيلمه الكذاب(?) طرفدارلری
پريشان اولدیلر.

ابوبکر زماننده عراق(?) شام(?) ایستانبول(?) محاصره
ایدلدى.

شام شریف محاصره ائناسنده ابوبکر وفات ایتدی

(۱۳ سنه هجرى) قبر شريفی مدینه منوره ده پیغمبریمز
عليه السلامك ياننده در.

اسکندر ذوالقرنین

بر گون اسکندر ذوالقرنین یولده پريشان و فقير بر
آدم کوردی. بو آدم کونشك آلتنده اوطورمش اطرافینی
یوزینی، گوزینی سینکر دوتمش ایدی. اسکندر بو آدمه
دیدى که:

— ای فقیر! بن پادشاهم. بندن نه ایسترایسهك ایسته.
نه ایسترایسهك سانا احسان ایده جکم، فقیر دیدى که:

— بوسینکر بانا چوق اذیت ویریور، سزدن التماس
بودر که بوسینکره امر ایدیگز؛ بوندن سوگره بنم یانیمه
کلمه سینلر. اسکندر دیدى که:

— ای آدم! بندن برشى ایسته دگ که او بنم حکمدن،
کوجمدن خارجدر.

فقیر دیدی که:

— ای اسکندر! دنیاده مخلوقاتک آگ کوچوکی اولان
بر سینکه حکمک، کوجاڭ یتیشمیور. بو حالدہ بن سنک
کیبی عاجز آدمدن نه ایستیم؟

او غلم

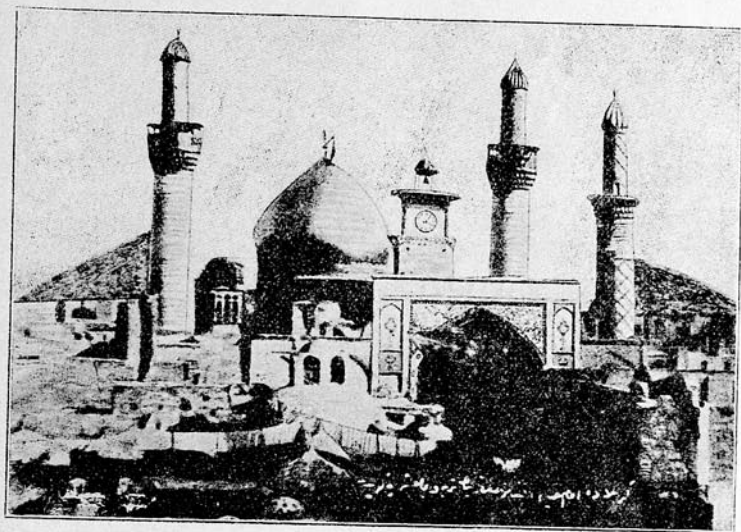
او غلم ای نور دیدم اولادم!
غنچه نورسیدم اولادم!
علما حقیقه رعایت ایت.
اهل علمه همیشه حرمت ایت.
دیمه کافر و یا مسلماندر:
هر کیمک علمی و ارسه انساندر.
بن دیمه ارمنی، مسلمان اول:
نه اولورسهک اول؛ اهل عرفان اول.
علم بر نور، جهل ظلمتدر.
جهل دوزخدر، علم جنتدر.
سانا هر کیم ایدرایسه تعلیم
اونا واجبر ایلکم تعظیم.

پدرک بر بنم بر استادک؛
اک حقیقی پدردر استادک!

سید عظیم

بلاد مقدسه

۱ مکّه مکرمه — مکّه مکرمه ده کعبه شریفه واردر.
هر سنه مسلمانلر اورایه کیدوب بیت الله(?) ی زیارت ایدرلر.
۲ مدینه منوره — پیغمبر من محمد المصطفی علیه الصلوٰۃ
والسلامک قبر شریفی ایله ائمه مطهره دن: امام حسن، امام
زین العابدین، امام محمد باقر، امام جعفر صادق علیهم السلامک
قبرلری مدینه منوره ده در.
۳ نجف اشرف — حضرت علی علیه السلامک قبر شریفی
بغداد(?) ولایتده نجف اشرف ده در.
۴ کربلائی معلا — امام حسین علیه السلامک مشهد مبارکی
بغداد ولایتده کربلائی معلا ده در.

کربلائی معلا

۵ خراسان — امام رضا علیه السلام قبر شریفی ایران ده
خراسان ده در.

۶ کاظمین — امام موسی کاظم ایله امام محمد تقی علیهما
السلام قبرلری بغداد ولایتینده کاظمین ده در.

۷ سامره — امام علی نقی ایله امام حسن عسکری علیهما.
السلام قبرلری بغداد ولایتینده سامره ده در.

۸ قدس شریف (?) — پیغمبر مز محمد المصطفی علیه الصلوة

والسلام شام (?) ولایتینده قدس شریفده کائن بیت المقدس دن
معراج گیتمشدر.

عقلی احمد

احمد مکتبیمزک اوچنجی صنفی شاگردلرندندر. برکون
شریعت معلمی صنفه موردی که:

— چو جوقلم! جناب حق نرده اولدیفینی بانا کیم
دییه ییلرایسه اونا اوچ (آفرین) ویره جگم.

بوتون چو جوقلرک ایچیندن یالکز احمد پارماغینی
قالدیردی. معلم اونا سویلمه سی ایچون رخصت ویردی.
احمد دیدی که:

— جناب معلم! سیز جناب حق اولمه دیغنی یری بزه خبر
ویریر ایسه گز بززک مبارک الیگز ی اوپه ریز.

بونک اوزرینه معلم عقلی احمده بش آفرین ویردی.

آقشام ایسه یات، صباح ایسه دور.

آقشامک ایشینی صباحه قویمه.

اڭ خیرلی میراث ادبدر.

علم یولنده اولن شهیددر.

اڭ ایله قویمه دیغک شیئه دکمه.

ایل قاپیسی هم کج، هم کوچ آچیلیر.

اڭ فنا یوقسیزلق، عقل آزلغیدر.

اگر علم چین ولایتنده اولسه ییله ینه دالجه کیدک!

صابانجی یاغیش ایستر، یولجی قوراق، هر ایکیسینک

مرادینی ویریر حق.

ایلک آغزینه باقان آج قالار.

الی باغلی اولانی کیم اولسه دوکر.

انسان سویله شوب، حیوان قوقلا شوب آڭلاشار.

علمی بشیکدن قبره قدر اوکره نڭ.

سرچه و قیرقی

سرچه پی بر قیرقی ایدرکن شکار

بر تله یه اولدی قضادن دوچار.

جوتجی گوروب دوتدی اونی اولزمان.

قیرقی او آن ایله دی آه و فغان:

جوتجی بابا! کل بنی ایت سن خلاص

مرحمت ایت ایلیورم التماس.

ویرمه دم اول سانا بن بر زیان

سن بنی ایله مه آزرده جان!

جوتجی دیدی ایله بانا گل بیان

سرچه سانا ویردیمی اول زیان؟

سن نه یه قیدکدی اونک جانینه

اولمش ایدک تشنه اونک قانینه؟

جوتجی بابا بویله دیوب غیظناک

قیرقی بی ایتدی اوراجقده هلاک:

هرنه جفایی ایدم جکسه ک بانا

بیل که ویریر بر کون اونی حق سانا!

آتالر سوزی

پارده سی اوجوز اولانک اوزی قیمتی اولور.

انسانك كوزى، یرك قولاغى واردر.

انسانى زمان قدر ترييه ایدن برشى يوقدر.

آلتون چاموره دوشمكه باقير(?) اولماز.

ال ايله ييلان دوتولماز.

ايل ايچون قويى قازان، قوييه اوزى دوشر.

❧ حاتم و چو بان ❧

اسكى زمانده حاتم طائى(?) آدنده بر پادشاه وار ايدى. بونك كيجه و گوندوز قابوسى آچيق و سفرهسى دائما خلق ايله دولو اولورايدى. بر گون بر آدم حاتم دن صورتى كه:

— اى سخاوتلى پادشاه! دنياده سندن سخى آدم گوردگمى?

حاتم «گوردم» ديدى:

— بر گون صحرايه كزمگه چيتمشدم. گوردم كه بر فقير

داغدن اودون كشمش آرقه سنده كتيريور. بونك يولينه بر

قوجه قادين چيقدى. بوقادين اونا:

— بوقيشده، بوقارده، بوضوووقده چوجوقلم آتشييز

تيتريورلر. بنمده اودون كسمگه و داشيمغه مجالم يوق. الله

رضاسى ايچون او اودونى بانا وير...

ديه يالواردى، او فقيرده اودونلرى او قادينه ويردى و

تكرار اودون كسمك ايچون داغه دوندى. بو آدم بندن سخاوتليدر. حاتم ديديلر كه:

— او فقير بريوك اودون ويرمش. سن هر گون اون،

اون بش دوه كسوب فقرايه داغديورسك. او ناصل سندن

سخاوتلى اوله ييلير?

حاتم ديدى كه:

— بن چوقدن ويريورم. او يوقدن...

یازیق !

اوجنده در دیلمك
نه قویدیلر دییهیم !
حقیقتك بویوکی
نه کسیدیلر دیلیمی !

* *

بیلیرمیسك جهلا
نه قویدیلر اویویه
نه ایتدیلر وطنه ؟
نه قویدیلر اویانه !

* *

دورور بلا حرکت
نه گیتهمده ایلری !
روای بر دیرییه ؟
نه دونمده گرییه !

* *

عدو قیرار قپویی !
نه باشقه باشقه لریر !
بز ابوده بیخبریر !
نه اتحاد ایدره ریر !

* *

آییلتمه دی قلم
نه قویدیلر یازهم !
شو ترك ایله عجمی !
نه قیردیلر قلمی !

علی حسین زاده

اوقومق، یازمق

احمدك پدري زنکیندر. هیچ برشیئه احتیاجی یوقدر.
رائف مکتبده تنبل آرقداشلیمك بریدر. برکون احمده معلم
افندی دیدیکه:

— نیچون چالشمه یورسك اوغلم؛ چوجوقلق و کجلك
زمانی تحصیل زمانیدر. اگر سز بوزمانده هیچ برشی اوکرنمده
وقتیکزی کچیریر ایسه کز بویوك برقباحت ایشله مش اولورسیگز.
بوقباحت صوگره سزی پك چوق پشیمان ایده جکدر. احمد
معلم افندی یه دیدی که:

— بنم بابام زنکیندر. یاشامق ایچون چالشمغه احتیاجم
یوقدر، اوقومق ایچون کندیمی نه ایچون یوراجم.

— اوغلم آلدانییورسك. راحت یاشامق ایچون زنکین
اولمق کفایت ایتمز، ایی خاصیتلی، معلوماتلی اولمق لازمدر.
معلوماتلی اولمق ایچون ده چالیشمق لازمدر. چالیشمق زمانی ایسه
چوجوقلق کجلك زمانیدر. بر آدم نه قدر زنکین اولورسه
اولسون اوقومه؛ یازمه بیلمز ایسه دنیاده هیچ برشیدن معلو
ماتی اولماز. اوقومه، یازمه انسانه ادب و تربیه اوکره تیر.

چورهك وجودك غداسی اولدینی کیی علم وهنرده

روحك غدا سیدر.

چالیشوب او قومایان علم و هنر تحصیل ایتمه یین آدم
روحینی آج بیراقمش اولور. انسانك قدر و اعتباری زنکینك
ایله دکل، علم و هنر ایله در. سز تحصیل علم و معرفت ایدر
سه گز جنسیگزه پك بویوك یاخشیلقلر ایده ییلیر سیگزن. اونك
ایچون احمد اوغل! سزك چالیشمه گزی ایسته رم.
محمد سن نه ایچون چالیشمه یورسك?

معلم افندی بن فقیرم، بن بابام کیبی یا تارالا(?) ده
چیف تجیلکله مشغول اوله جنم یاخود داییم کیبی دمیر اوجاغنده
دمیر ایشله مکله اوغراشه جنم.

— او غلم سن ده آلدانی یورسك. زنکین نه قدر او قویوب
یازمغه مجبور ایسه فقیرده او قدر مجبوردر. زیرا فقیركده
زنکین کیبی ابنای جنسینه گوره جکی خدمت لر واردر.
او قومق، یازمق، علم و معرفت زنکین و فقیر ایچون
لازمدر.

حجاج ظالم

عرب خلیفه(?) لرندن حجاج ظالم برگون سحر وقتی
آوه گیتك ایچون سرایندن چیقدی. خلق هنوز اویقوده ایدی.
دكانلر قاپالی ایدی. كوچه ده بر آدم گورولمه یوردی.
حجاج شهردن چیقه جفی و قتده شهرك بر كنارنده
گوردی كه بر فقیر دكانجی دكانینی آچمش قرآن ككريم
او قویور. حجاج بو آدمه دیدی كه:

— آی آدم! بن بوگون آوه گیدیورم. سرایمندن
چیقدیغم دقیقه دن بودقیقه یه قدر یولده هیچ کیسه یی گورمدم.
برنجی گوردیگم آدم سنسك. اگر آودن سلامتله دونرایسه م
سانا احسان ویریرم. یوق! اگر باشیمه بر قضا كلیرسه سنك
باشیگی كسهرم...

حجاج بوسوزلری دییوب یونینه گیتدی. آوده آت
اوركوب حجاجی یره دوشوردی. حجاجك قولى یاره لندی.

حجاج سراينه دونوب ياره سيني صاغاتدقدن صوگره
 اوفقير دكانچي آراتوب سراينه گتيرتدي. برجلاد چاغيرتدي.
 دكانچي يه ديدى كه:

— فكريگه كليورمى؟ بن ايكي كون اول آوه گيدر كن
 سانا ديمشدم كه اگر آودن سلامتله دونرسه سانا احسان
 ويريرم. اگر باشيمه برقضا كليرسه سنك باشيگي
 وورديريرم. آوده آتدن ييقيلدم. قولم قيرلدى. او گوناك
 اول سنك يوزيكي گورددم. اونك ايچون بوقضا باشيمه كلدى.
 فقير دكانچي ديدى كه:

— اى خليفه! بونلك جمله سى دوغرودر. شيمدى باشيمي
 كسديره جكسيگن. اگر رخصت ويريرايسه گز بنده گزده برسوز
 عرض ايديم.

حجاج رخصت ويردى. فقير دكانچي ديدى كه:
 — اى خليفه! او گون سز اول بنم يوزيمي كوردكيگن

كيى بنده هر كسدن اول سزك يوزيگري گورمش ايدم.
 او گون سز بنم يوزيمي گوردكيگن: سزك قولكز قيرلدى.
 بن سزك يوزيگري گورددم: بنم باشم كسيله جك!.. انصاف
 ايله سويله ييگن: خانسيمزك يوزيمز دها زياده منحوسدر?...
 بو سوز حجاجك چوق خوشينه كلديگندن فقيري
 عفو ايتدى.

ايت ايله كولسكه سى

برايت آغزنده بر كميكه سحر
 صوكنارندن ايلپوردى كذر.
 كوره لك عكسينى صوده اوزمان
 اولى ظن ايتدى باشقه برحيوان.
 كميكى آتدى درعقب اويانه.
 گندينى نهره بك حريصانه.
 قورقودوب چايدى كى ايتى احمق!
 قصدى آغزنده كى اتى آلمق.
 ايلانوب كندى نامراد اولدى!
 كميكى قاپدى غيري شاد اولدى!

حفظ الصحه

بوايل اوقويه جغيمز درسلدن برينك آدى (حفظالصحه)در.
انسان وجودينى محافظه ايتمك ايچون برطاقم(?)
قاعدهلره رعايت ايتمك لازمدر كه اوقاعدهلرى بزه اوكره دن
علمه (حفظالصحه) علمى دينير.

انسانك وجودينك صاغ اولوب هيچ برخسته ليغه دوچار
اولمه ماسينه (صحت)دينير.

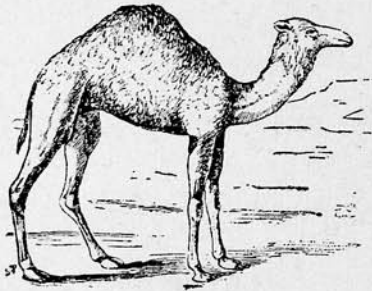
حفظالصحه علمينى ييلن بر آدم هيچ برخسته ليغه دو تولماز.
(حفظالصحه) فنينى ييلمين بر آدم هر وقت خسته اولور.
مثلا: (حفظالصحه) علمى، ترلى ايكن صوايچمك، ييمكدن
صوكره حمامه كيرمك كيبي شيلرك هپسينى منع ايتمشدر. بز
! كر بوگا رعايت ايتمز ايسهك بلايه دوچار اولورز.

مثلا: برنزله(?)لى آدمك منديل(?)ى ايله بورنيمزى
سيلسهك او آنده بزده نزله يه دو تولورز.

اكر (حفظالصحه) علمينى ييلسهك او آدمك يازينه ييله
اوطورمه ييز خلاصه: بو علمى ييلمه ين ياشامغى ييلمز ديمكدر .
(حفظالصحه) علمى ياشامق علميدر. بو علمى ييلمز ايسهك وجوديمز
صاغ اولماز. وجوديمز صاغ اولماز ايسه عقليمزده صاغ وقوتلى
اولماز. چونكه «قوتلى عقل قوتلى وجودده اولور» ديمشله.

بالاخانه مكتبى دور دنجى صنف شا كردانندن

على مشان حسين زاده

دووه، قوچ، اوکوز

بركون دوه، قوچ و اوکوز يولداش اولمش ايدى. يولده
كيدرکن بر دسته اوت بولديلر. قوچ يولداش لرينه ديدى كه:

— یولداشلا! کلیگز. هربریمز یاشیمزی سویلیه لم. کیمک
یاشی بویوکسه بو اوتی اویسیسین.

اوچی ده بوتکلیفه راضی اولدیلر. قوچ دیدی که:

— اوزمان که حضرت ابراهیم اوغلی اسماعیل علیه
السلامی قربان کسه جک ایدی. جناب حق اونا ایکی قوچ
کوندرمش ایدی. او قوچک برینی حضرت ابراهیم اسماعیل
یرینه کسمش ایدی. ایکنجی قوچ صاغ قالمش ایدی. ایشته
او ایکنجی قوچ بنم...

اوکوز سوزه پاشلادی؛ دیدی که:

— حضرت آدم جتدن دنیایه چیقدیغی زمان اڭاول

اونا جفت واکین سورن اوکوز بنم...

اوکوز سوزینی یتیردیکی دقیقه دوه اوتی آغزینه

آلوب هوایه قالدیره رق:

— یولداشلا! بو حسابلا چوق اوزون کیتدی. بو حالده

دوه چوجوق ایش!.. چوجوغک خطاسینه باقمازلر...
دیوب اوتی ییدی.

❦ خیر الخلف ❦

بانا مکتبه کی معلملر

سنی، اوغلم؛ بوتون ثنا ایلر...

ایتمیورسک قصور غیرتده

خواجه لرده ذکا که حیرتده.

بویوک برشرف؛ بویوک برشان.

آقرین! ایشته بویله درجالیشان.

— غیرتم سایه گزده در پدرم:

که بوکون مسلکم فضیلتدر.

— بونی تقدیر بنجه دولتدر!

هرچوجوق بویله سویله مز. بیله مز:

یارامازلق، اویون گیدر خوشنه!

درسه هرکون دوام ایدر بوشنه!

نه مربی طاییر نه خواجه طاییر

صوکره بیچاره والدین اوطاییر.

دووونور شبهه یوق که بویله لری

کیده مز چونکه بر آدیم ایلری.

هپ اوخايلازلوق آه امیدی کسن
 بنی هیچ اوزمه دک چالیشدک سن!
 — بانا مکتبهیم، چالیشمق فرض
 ایدیم یالکیز شو فکرمی عرض:
 هرچوجوق مستعد تربیه در،
 که مربی ویا مربیه در
 ایدن اظهار اوقابلیتینی،
 ایدن اثبات حسن نیتینی.
 شرفم هپ سز کدر ای پدرم!
 — بختیار اول چوجوق دعا ایدرم.
 حسن اخلاقی اعتیاد ایله!
 بنی رحمته صوگره یاد ایله!

اسماعیل صفا

صیغیرچین

بر آوجینک بر صیغیرچینی وارایدی. آوجی بونا بر نیچه
 سوز او کرتشدی.

مثلا: آوجی صوراردی که: «آی صیغیرچین
 نره ده سگ؟» صیغیرچین: «بورادهیم!»، دیردی. آوجینک

قونشیلینغنده براوشاق واردی. بو اوشاق تیز تیز آوجینک
 ایوینه کلوب بو قوشی تماشا ایدردی. بر کون اوشاق گور
 دیکه آوجی ایوده یوقدر. اوشاق ایسته دیکه بو قوشی یولدا.
 شلرینه گوسترسین. صیغیرچینی دوتوب تیز جیینه قویدی. بو
 آراده آوجی ایچری گوردی. اوشاغانی خوشحال ایتمک ایچون
 دیدی که: «آی صیغیرچین نره ده سگ؟» صیغیرچین «بورادهیم.»
 دیدی. اوشاق بوایشدن چوق اوطانوب بر دها آوجینک ایوینه
 هیچ کلمه دی.

بالاخانه مکتبی روسجه معلمی
 پاشا آغا وکیلوف

آتالر سوزی

بر چوجوغک عقللی و کوزل طبیعتلی اولدینی یاپدینی
 ایشلردن معلوم اولور.

اللهم سون پدر و والده سینه اطاعت ایدر.

*
**

انسان چوجوقلق زماننده اوقویوب یازمه اوگرنمزه
بویودیکی وقت پشیمان اولور اما فائد. ایتمز.

*
**

احسانی اولمایان زنکین میوه ویرمهین آغاجه بگزور.

*
**

عقلی چوجوق باباسینک. آناسینک، معلمینک نصیحتینه
قولاق ویروب ادب و علم تحصیل ایتمگه چالیشیر.

*
**

علم پاره ایله اله گیرمز، آنجاق چالیشمقله قازانیلیر.

*
**

علم برخزینه در که نه قدر صرف ایدر ایسهک او قدر

آرتار.

*
**

دنیا ده ایکی کیشی هیچ وقت دوست اوله ماز: بری

قنان، ایکنجیسی قانمایاندر.

*
**

انساندن چالیشمق، الهدن ویرمک.

*
**

دوغریلق انسانی هیچ بر وقت اوتانديرماز.

*
**

عمر بر قیمتی خزینه در، اونی خیرلی ایشله صرف
ایتمگه غیرت ایتمه لی.

*
**

جاهل دیریلرک اولوسیدر.

*
**

سوزک ایله ایشک بر اولسون.

*
**

چالیشانی آج، تنبلی طوق گورن یوقدر.

*
**

جاهلک پیس طبیعتلرک آناسیدر.

آرقه داشیگی بانا سویله بن سانا نه آدم اولدینیگی

سویله یم.

*
**

الله انسانه بر آغیز، ایکی قولاق ویرمشدر. بوده: بر

سویله مک. ایکی ایشیتمک ایچوندر.

*
**

ایشسیزلک یوقسوللیغ آناسیدر.

*
**

تولکی ایله مایمون

دیدى بر تولکی به مایمون بر گون

سندنه قارداش نه قدر چوقدر یون!

بن گورورسک که نصل عربانم

مستحق گرم و احسانم.

یویک اندازدن آرتیق کورونور.

قویروغک یرده هواده سورونور.

بانا لطف ایت نه اولور ای تیلکی!

لطف ایدن لطف بولور ای تیلکی.

صاقلا اول سانا لازم اولانی؛

بانا ویر صوگره او آرتیق قالانی.

صارایم بنده اونگله اوزیمی.

مرحمت ایله قبول ایت سوزیمی.

دیدى که تیلکی: «عبت در بو خیال!

مرحمت بزلر ایچون امر محال!

قویروغم کرچه اوزوندر آکیشی!

وار اونک گندینه مخصوص بر ایشی.

اولمهسه لازم او دنبال دراز

بانا ویرمزایدی رب فیاض.

بر اعمی چوجوغک تحسری

ایشیدیورم که: کونش چوق گوزل، چای کنارنده

صویک اوزرینه صاللانان چیچکلرک منظره سی چوق لطیف

ایمش . . .

ایشیدیورم که: کیجه لر گوک یوزنده کیزلی ایشیقلر

گورونورمش؛ دگز ایچنده آق یلکانلی کمیلر آقوب

گیده لرلرمش!

ایشیدییورم گه: چیچکارک رنکری رایجه لرندن لطاقجه
داها آرتیق ایش! دره لر، داغر، صولر، اورمانلر او قادار لطیف
ایش که بو قادار عظمت واحتشامه قارشی انسان ایچون حیران
اولمه مق ممکن دکل ایش!

لکن بن او گورولتیسینی ایشینمگده اولدیم دگیزی، نه
او رنکین چیچکاری، نه گوش، نه اورمانلری، نه کوزل میوه
لری، نه قوشلری، نه آیدینلیغی گورمه دیگمدن متأسف دکلم!
خیر اللهم، خیر! بو عالمک لطائفندن هیچ برینی آرزو ایتهم
الا . . .

هیپات! بر کره آناجیم کوره ایدم! . . .

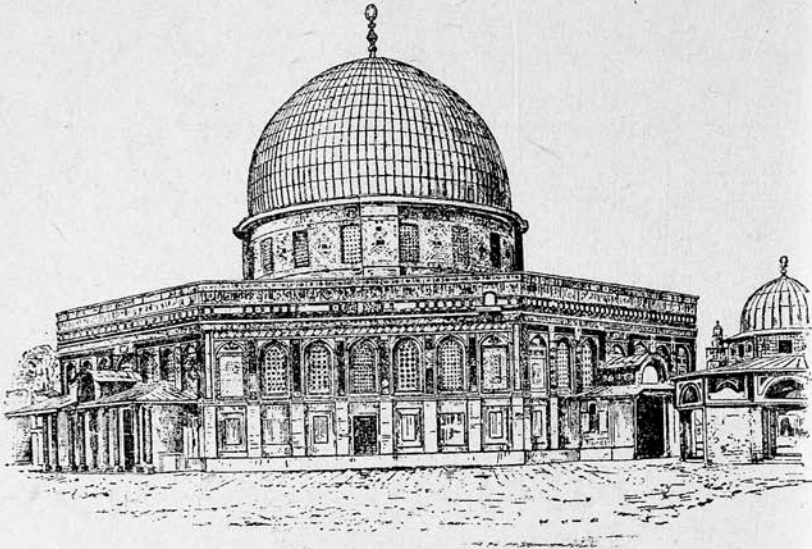
خلفای راشدین

۲

حضرت ابوبکرؓ وفاتندن سوگړه حضرت عمر الفاروقؓ

خليفة انتخاب اولونمشدر.

حضرت عمرؓ زمانده ممالك اسلامیه چوق

جامع حضرت عمر

بویومشدر. سوریه(?) نك فتح(?) ی حضرت عمر زمانده
یتمشدر. حضرت عمرؓ قوماندان(?) لرندن عمرو بن العاص فلسطین
طرفلرینك فتحینه گونده رلدی. آز وقت ایچینده فلسطین و
قدس شریف مسلمانلرک اللرینه کچدی. قدس شریفك فتحنده
حضرت عمر اوزی محاربه ده حاضر ایدی. شهره گیردیگی
زمان اهالی یی تلطیف ایتدی. اداره اسلامیه(?) آلتنده امن و
راحتله یاشایه جقلرینی و اوزلرندن آرنق ویرکی(?) آلنمیه جغینی

اهالی یہ تأمین ایتدی . ذاتاً مسلمانلر ضبط ایتدکلی یرلرک
اهالیسینی هیچ اینجیتمز لرایدی . بونک ایچون چوغی خریستیان
اولان اهالی دخی عدالت اسلامیه(?) یه عاشق اولوب دین
مبین اسلامی قبول ایدر لرایدی .

عمر و بن العاص فلسطینی اله کچر دگدن صوگره مصر(?)
طرفلرینک ضبطینه کونده رلدی . آز وقت ایچینده مصر دخی
اهل اسلام الینه کچدی . بوندن صوگره عراق عرب(?) و عراق
عجم(?) طرفلرینه هجوم ایدلدی .

بو طرفلرک ضبطینه سهولت اولمق ایچون حضرت عمر
(بصره) و (کوفه) شهرلرینی بنا ایتدیرمشدر .
بو آراده حضرت عمری فیروز آدنده بر آدم شهید
ایله مشدر .

کند حالی

بر قویون یا و روسیله داغده مملر؛
کچیلر یاردن ایدر یرتاب .

بر یوقوشدن دخی اینر سوریلر .
گاه گاه عکس ایدر صدای کلاب
بر قادین دستی(?) سیله صویه کیده ر؛
کشیشی بالطه سیله اورمانه .
اوقی اومزنده اوغلی بر یانه
اوتده سوت صاغار فقط قیزلر
کوسته روب صوگره پیر عائله یر
طوپلانیرلر سماع(?) پرنا نه .
درد ماضی و قید استقبال
اولماینجه کبیر سعادت حال .

عبدالحق حامد

ملانصرالدین و یورغان

ملابرکیجه ایوده یاتمش ایدی . کوچه دن برغوغا سسی
ایشیتدی . یورغانی چیکنینه آلوب کوچه یه کیتدی . کوردیکه
خلق طوپلانمش . بواثاده ملانک چیکتندن یورغانی آلوب
فاچدیلر . ملا پریشان حالده ایوه دوندی . آروادی صوردیکه
نه خبر وار؟ ملا دیدیکه دعوا بزم یورغاندن اوتری ایمش .
یورغانی آلدیلر دعواده یاتدی .

دنیایه کښنده

مادرله پدر اولوب بهانه
 صوق ایتدی قضا بنی جهان .
 خانزاده ایدم ولادتمده
 دوغدم ینه پک قلندرانه!
 عریان و سفیل ایدی وجودم
 مالوف ایدی کریه و فغانه .
 بر قطره سوده دهان آچاردی
 محتاج دکسه آب و نانه .
 بگزته بنی خطا دکدی
 بر کیمسه باقوبده عارفانه:
 زنجیرده ایکه یین اسیرک
 قویننده کی طفل ناتوانه!
 فطرتده تساوی ظهوری
 بو حال ایله خالق یکانه
 اطفالده کوسته روب دورورکن
 بیک حجت ایله جهانپانه
 بیلیم نه سبيله واردی دائم
 کوشمده شو هاتفی ترانه :

یوکسل که یرک بو یر دکدر.
 دنیایه کلش هنر دکدر.

نامق کمال

و او یلا!

گیت وطن! کعبه ده سیاهه بورون.
 بر قوالک روضه نبی یه اوزات
 برینی کربلاده مشهده آت
 کائناته او هیئتکه گوروں
 اوتماشایه حقدده عاشق اولور:
 کوزه بر عالم ایله بور اظهار
 که جهانندن بوبوک لطافتی وار:
 بو لطافت اولونسه گر انکار
 مذهبهجه دیمک موافق اولور:
 آج وطن سینه کی الهیکه آج
 شهداکی چیقارده اورطیه صاج
 دی که یاربی بو «حسین» کدر،
 شو مبارک حبیب ذیشانک،
 شو کفنسیر، یاتان شهیدانک
 کیمی (بدر) ک، کیمی (حنین) کدر.

تازه نسينمى قانلى ياره لرى؟
 مى دولوكسونمى قبر اصحابه؟
 يا قشمرمى صنم بو محرابه؟
 خاچمى قونسون بدل شو ميزابه؟
 دينيڭك قالما سيني بر اثرى؟
 آدم اولادى بر طاقم جانى،
 سندن آلسيني ئار شيطانى؟
 نامق كمال

عدالتلى حاكم

اسكى زمانده ايكي عرب وارايش. بونلرڭ برى زنكين،
 ديكري فقير. زنكين عرب فقير عربك ايونى وخورما باغىنى
 الدن آلمش. فقير عرب شهر حاكمنك يانينه شكايته گيدوب
 حالينى ييلديرمش. دولتلى عرب بونى ايشيدر ايشيتمز بر كيسه نڭ
 ايچينه يوز قيزيل قويه رق حاكمك يانينه كلمش. وديمش كه:
 -- جناب حاكم! بندن سزه شكايه ايدن عرب حياسيزڭ
 بريدرد. هر وقت ايشى يالاندن شكايه ايتمگدر.
 او ايو و باغ بنم آتامدن قالمه ملكم در. ايسترايسه گز

بونا ايكي عادل شاهده كوستره ييليرم.
 بونى ديههرك كيسه يى حاكمك يانينه قويدى.
 حاكم كيسه يه اشارت ايدهرك آجىقلى آجىقلى جواب
 ويردى كه:

سنگ ايكي شاهدك وارايسه اونك يوز شاهدى وار.
 اگر سن حقلى ايسه ك نه ايچون بانا رشوت گتريورسك؟
 حاكم امر ايتدى كه مظلوم عربك باغ و ايونى اوزينه
 ورسونلر. ظالم عربى ده جس ايتسينلر.

خلفاى راشدين

۳

حضرت عمرك شهادتى (?) اوزرينه حضرت عثمان
 خليفه اولدى. (۲۳-۲۵)
 حضرت عثمان زمانده بعض داخل قاريشيقلر چيقدى.
 بونك ايچون مسلمانلر آره سنده تفرقه (?) حاصل اولدى. برچوق وقت

مسلمانلارک اتحادی (?) بوزولدی .

قریش قبیلهسی اسلامک اولنده ایکی بویوک فرقه (?) یه
آیرلش ایدی . بونلرک بری (بنی هاشم)، دیگرگی (بنی امیه)
فرقهسی ایدی .

پیغمبریمزده بنی هاشم فرقهسندن ایدی . بونک اوزرینه
بنی امیه فرقهسی هاشمیلره کوجنمشدی . بو آجیغه گوره ریاستی
بنی امیهدن اولان ابوسفیانه ویرمشلرایدی .

صوگره بوتون قریش قبیلهسی اسلامیتی قبول ایتدیلر .
لاکن ینه ایکی فرقه آراسنده اولکی عداوت (?) قالمش ایدی .
بونک ایچوندر که بنی امیهدن اولان حضرت عثمانک
خلیفه اولمهسی اوزرینه هاشمیلر شکایتیه باشلادیلر . بنی امیه
فرقهسی ده بونلره مقابله (?) ایتدی . آخرده ایش فنالاشدی .

حضرت عثمان، مروان بن الحکمى کندی قومی اولدیغندن
اوزینه کاتب (?) ایله مشدی . مروانک ضرری گوروندیگیگندن

مصر، کوفه و بصره اهالیسی مدینهیه کلدیلر . و حضرت عثمانه
شکایت ایدوب دیدیلر که:

— یا خلافتدن ال چک؛ یا خود مروانی بزه ویر ...
آخرده بونک اوزرینه خانهسینی باصوب حضرت عثمانی شهید
(?) ایله دینر .

ایشته بووقعه ایکی فرقه آرهسنده بویوک عداوته (?)
سبب اولدی .

ایکی قاراقوش

برگون ایتمش ایدم شو یرده قرار .
ایکی قیرلانغیج ایلوردی گذار .
اوتوشورلردی بختیارانه .
ویرمه سونلرمی نشوه انسانه .
بنده عودتلرین ایدوب تبریک
اولدم اونلرله ذوق و شوقه شریک .
ناکهمان آتش ایتدی بر صیاد؛
اولدی بی چاره یولجیلر برباد .

اوزاق اولمق ایچون بلایادن .

اتقا ایله یك بریادن .

صوصیگز قوشجیغزلرم صوصیگز!

معلم ناجی

پادشاهك ندیمی

بر پادشاهك بر ندیمی وار ایدی . بو ندیمك خلق
آراسنده چوق شهرت و حرمتی وار ایدی . بر گون ندیم

گوچه ده گیدیوردی . گوردی که ایکی کیشی ووروشیور؛ خلق
ده بو ایکی کیشینگ اطرافینه طوپلانمش . ندیم بونلری
آییرمق ایسته دی . بو حالده بر آدم اوزاقدن ندیمی سوکدی؛
ندیم بونی گورمه دی .

ندیم ایوه کلدگدن صوگرا بر آدم کلوب اونا دیدی
که: ای ندیم! بو گون سنی سوگن آدمی بن ییلیم . او
بنم قونشوم کاظم در . . .

بو آدم گیدندن صوگره ندیم کاظمی چاغیرتدی .
کاظم ده قورقوسندن جانینی دیشینه دوتوب ندیمك حضورینه
کلدی . و ندیمك آیاقلرینه دوشدی . ندیم ایسه کاظمی
آیاغه قالدیروب دیدی که:

— کاظم! سنك بر قونشوگ وار . او یاخشی آدم

دکلدر؛ اوندن سانا بر ضرر کلیر . گیت کندیکگی اوندن
صاقلالا!

بوصباح درسخانه دن چيقدیغیمز وقت پنجره لری آچمغی
اونوتدق، اونك ایچون درسخانه نك ایچریسی هوا آلاماش،
لكن تنفسدن سوگره درسخانه یه گیدیگیمز وقت ایچریده کی
هوا بردن بره بورنیمزه ووردی. غایت قوقمش. پیس ایدی.
بو هوا نیچون فنا فانا قوقو یور ایدی؟

بونى ییلیرمیسیگیز؟ صباح درسنده اوطوردیغیمز مدتجه
نفس آلدق. یعنی اوراده کی هوایی ایشلتدك. ایشه بو تنفس
ایدلمش بره وادر.

تنفس نه در ییلیرمیسیگیز؟ بن سزه آگلتهیم: انسان
هر درلو حیوان کییی تنفس ایدر یعنی هر طرفینی احاطه
ایدن هوایی ایچینه چگر.

دوشیمزده کی جیگرلریمزله حیاتیتمزه الزم اولان هوایی
آلیورز، لکن نفس آلدیغیمز وقت جیگریمزه گیدن هوانك

اك ایی طرفینی وجودیمزده صاقلایوریز. ایشه بونا (تنفس) دینیر.
عجا نه قدر هوا یوتیورز؟

بونى حساب ایتمك چتین دكلدر: کوكسیمزك هر قالدیشنده
تخمیناً بر بوچوق(?) گیرونكه قدر هوا آلیورز. حالبو که
ایکرمی دورت ساعتده یکرمی بیک دفعه قالقار. بو حالده گونده
۳۰ ییک گیرونكه هوا آلمش اولورز. ایش بونگله بیتمز. برانسان
ویا حیوان یالگیز جیکرینه هوا ادخالیه تنفس ایتمز.

جلد(?) ایله ده نفس آلیر. جلد جیگرلر کییی حیوانك
یشامه سینه لازم اولان هوایی آلیر.

بونا برمثال ایسترمیسیگیز؟ ارباب تجربه(?) بر قوربغه نك.
جیکرینی چقارمش. حیوانك جلدیله ده نفس آلدیغینی یعنی
یاشادیغینی گورمشدر.

سزی قاندره حق برمثال دها سویلییهیم.
مثلاً: برلو کوزگ وجودینی تکمیل قاطران ایله صیواسه لر

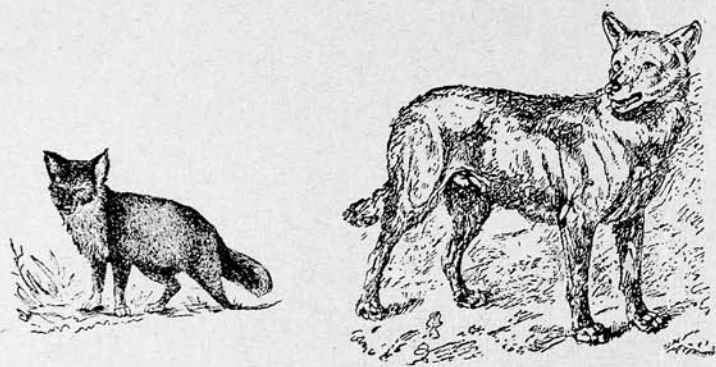
حيوان ياواش ياواش بوغولمه علامتلىرى كوستىرىر. الحاصل
آغزىله تنفس ايتديكى حالده ينه ازلور. بوگاده سبب قطرانلى
اولديغندن هوا آله مامه سى وجيگر لرلر ده حياته خدمت ايده جك
هوایی تمام چكه مه مه سيدر.

بوندن آگلاشيليور كه صحتيمزه اك زياده نافع اولان
جيكر مزك، وجود مزك تميز اولمه سيدر. زيرا كيرلى اولور ايسه
تنفس ايده مز.

ديمك كه بزم تنفسيمن جيكر ودرى واسطه سيله اولييور.
ايسته بونى آگلا دق.

تولكى ايله قورت

اولدى بر يولده تولكى قورده دوچار،
نره يه، صوردى تولكى، اى سركار!
ديدى قورت: اى، بنم كوزم تولكىم
يريمى ايسته رم دكيشديره يم .
بولورم بلكه ظلمدن راحت؛
يتيشير بولجه وحشت و ذلت!

ديدى تولكى: بن آگلامام ايشيكي

آتما دگسه اكر طمع ديشيكي!

«نرده اولسه بنملة در اوديشم .

هيچ ديشسين بنم يورورمى ايشم! . . . »

كوله رك تولكى ده ديدى: «حيفا

قال ير كده! بوزحمتك بى جا :

نه قدر كه سنكله در اوديشك

نرده اولسه ك كچر بو يولده ايشك! »

گوروفنار

بركورالنده فنار كيجه مسجده كيديوردى. يولدن كچنلردن

برى بونا ديدى كه:

— بابا! سنڭ كوزڭ كورمییور. فناری الڳده نه ایچون

کز دیریورسڭ؟

کور دیدی که:

— فناری اوزم ایچون دوتییورم. بلکه کوزلری
باقوبده کورمه یئرلر ایچون دوتییورم که بانا چارپوب بنی
یقمه سینلر.

ییدیکمه ز شیلر

سوت

سوت حقنده پڭ چوق شی سویله جکز.

سوتده هم آزوت و همده قاربون چوقدره
معلومدر که سوت دوردقجه اونڭ یاغلی ماده لری یوزینه
چیقار و طویلانیر. ایشته بو قایما قدر. قایماغی چالقادرلنده کره
یاغ چیقار که بو خالص یاغدر. چورومش سوتدن یاپیلان
پنیر پڭ زیاده بسله ییچی بر ماده ایسه ده نازک معده لر ایچون

بر آز آغیردر.

یومورطه ده سوت کیبی مکمل برغدادر. آز پیشمش
یومورطه نڭ هضمی آساندر. فقط پیشمه مش یومورطه هم خفیف
وهمده مغدیدر. بناء علیه یومورطه لری چوق پیشیرمه مک
یاخشیدر. دالما یوموشاق و همان مایع حانده قالمه لیدر.
اته کلنجه معلومدر که ات اڭ چوق آزوتلی غدادر. یعنی
تعمیر جیدر. دانا و قوزی اتی اوکوز و قویون اتندن آز
بسله ییجیدر. قایناینجه قوتینی غائب ایدر. بناء علیه اتی اکثر
یاقیزارمش اولدینی حالده ییگیز. یاخود چوق پیشیرمه ییگیز. ات
صوینه کلنجه هرکس بونی مغدی ظن ایدر. فقط ات صویی او
قدر مغدی دکلدر.

برکیروانکه ات صویی برلقمه ات قدر انسانی بسله من!
بونی ایجه خاطر ییگزرده طوتیگزر. بو غدارلڭ جمله سینی بزه
حیوانات ویریور.

قوزی

بیلسم شو قوزی نه دن غم آلمش

هر ناله سی قلبه داغ زندر!

فریاد ایدرهك قوشار نه دندر

سود سیزمی رفیق سیزمی قالمش؟

ای سود قوزیسی نه در بو نالش؟

کیم اولدی سبب بو انفعاله؟

مادر ویدرهك سانا نواله

پهلوسینی ایتیم یورمی بالش؟

یوقسه سوریدن جدامی قالاك؟

فرقتمی بو اضطرابی داعی؟

قالمش-لره باقمی یورمی راعی؟

بی همره و بی نوامی قالدش؟

گل گل! قوجا غمده ایله آرام

اما سنی والدته ده بکار.

بیهموده می چکدی کی امگله

قوش، قوش آنی باری ایله خوشکام.

ظنم مهمه یی دهه نه آلدی

زیرا ایشیدلمز اولدی افغان.

شاد ایله دی دردمندی درمان

فریاد ایده جك داهه نه قالدی؟

زانولرین ایله مش نهاده

تسهیل رضاع ایچون زمینه.

پستانده کی شیر سکرینه

الله اونلی ایله مش فتاده.

ایدر مهمه یی باشیله تهریز

دنباله ایسه همیشه جنبان

طویماز بونی سیره چشم انسان

یارب بو نه وضع حکمت آهیز!

معلم ناجی

خلفای راشدین

۴

حضرت عثمانك شهادنی(?) اوزرینه حضرت علی خلیفه

اولدی. (۲۵-۳۱)

فقط بعض آدم‌لر حضرت علي‌نك خلافتيني تصديق ايتمه‌ديلر.
بعض آدم‌لرده حضرت عثمان‌نك قانيني ايسته‌مك بپانه سيله
حضرت علي‌بي ايسته‌مه‌ينلره قاريشه‌رق دعوايه باشلا‌ديلر. حتي
حضرت محمد‌نك آروادي حضرت عايشه و طلحه، زبير دخي
دعوا ايدنلرك ايچنده ايدى.

حضرت عايشه ايله اولان (جمل) دعواسنده حضرت علي
غالب (?) اولدى، و طلحه ايله زبير دخي شهيد اولديلر. بونكله
دخي فتنه‌نك آرقه‌سى كسيلمه‌دى.
بنى اميه فرقه‌سينك بويوكى اولان شام واليسى معاويه
بن ابوسفیان باش قالديردي.

و اوزينه بر چوق كوك چيقاردى. بونكله بر چوق
مملكتلر ضبط ايله‌دى.

حضرت علي ايله معاويه آراسنده اولان دعوا چوق
زمان سوردى. لاکن بر نتیجه چيقمادی. آخرده ايکى

حكم (?) واسطه‌سيله دعوايى آييرمه‌ قرار ويري‌ديلر. بوقرارك
اجراسنده (?) عمرو بن العاصك خيله‌سى (?) اوزريه بونك دخي
ياخشى نتیجه‌سى گورولمه‌دى.

بونك ايچون مملكتلرك برطرفى حضرت علي‌نك، ديگر
طرفى معاويه‌نك انده قالدى.

حضرت علي، اك دوغرى، اك عالم و عرب ايچنده
نطق و خطابتله ممتاز اولمش اك شجاعتلى برذات جليل‌القدر
ايدى. پيغمبريمز حقنده كى بسله‌ديگى محبت و حرمت حددن
زياده ايدى. اك چتين بريرده اون آلتى ياشنده ايكن (انا يامحمد)
ديهرك پيغمبرك امدادينه چاتدى.

حضرت علي عبدالرحمن بن ملجم ملعونى طرفندن صباح
نمازنده ايكن شهيد ايدلدى.

خلفاي راشدين حضرتلرى هپ پيغمبر يرنده اوطور.
دقلى ايچون، اونلرك آدلرينى حرمت و ادب ايله ياد ايتمك

هربر اسلامه لازمدر. چونكه پيغمبريمز عليه الصلوة والسلام
بوخلفاي راشدين عليهم السلامك هربري حقنده آيري آيري
راضيلق بيان ايتمشدر. اونلر كيبي بويوكلكرئ محاكمه سيني
گورمك بزم كيبي گوچوكلر ايچون كناه و تقصيردن باشقه
بر نتيجه ويرمز.

دوشان و كيرپي

بر گون دوشان ايله كيرپي مباحثه ايتديلر. هر بری
اوزينك تيز يوروديگيني ادعا ايدوردی.
آخرده اذعالريني اثبات ايتمك ايچون بر داغك تپه
سيني سرحد قويوب اورايه قدر يوگورمكي شرط ايتديلر.
دوشان اوزينك تيز گيتديگينه مغرور اولوب اوزي اوزينه
ديدی كه: «بوراده بر آزاراحت ايدهيم. چونكه كيرپي لي گريده
قويماق چوق آساندر.» بوني ديهرك اوتلرك آراسنده اويقويه
دالدي.

اويقودن قالدقدن صوگره گوردی كه كيرپي شرط
ايتدكلى يره چاتمشد. تيز يرندن صيچرايوب ييلديرم كيبي
داغك تپه سینه يتيشدی. گورديكه كيرپي اوراده اوطوروب
استراحت ايدويور. بونا تأسف ايدهرك ديدی كه غفلت ايتدم.
نه چاره كه پشيمانلغك فائده سي يوقدر!

مناجات

حق تعالى عظمت عالمينك پادشهي؟
لامكاندر اوله ماز دولتينك تختكهي
خاصدر ذات المهسينه ملك ازلي.
بي حدود اونده اولان كوكبه لم يزلي.
اثر حكمتيدر يرله كوكك بنيادی.
دولي بوش جمله يه قدرتينك ايجادی.
عزت و شانی تقدیس قیلار جمله ملك.
اكبلر سجده ايدر پيش جلالنده فلك.
امري وجه اوزره ير ايلر كيجه كوندوز حركت.
دكيشبر تازه لنير موسم فيض بركت.
پرتو رحمتينك لمه سيدر آيله كوش.
تاب خشمندن آليز آلسه جهنم آتش.

شرر هیئت علویه سیدر ییلدیزلر.
اونلرک شعله سی کوک قبه سینی یال دیزلر.
کیمی ثابت کیمی سیار بتقدیر قدیر
تاگریک وارلغینه هربری برهان منیر.
تاگری بی بیلکه حاجت نه بوتون عالم ایله؟
یترا ثباتینه خلق ایتدیکی برذره بیله!
نشئه شوق ایله آباتینه طایمق دیلهرم
آغلا وار خالقیمه باشقه نه یایمق دیلهرم!
ای شناسی! ایچیمی خوف الهی داغلار.
صورتیم کرچه کولر قلب کوزم قان آغلار!
بنی عفو ایلمکه فضل الهیسی یترا.
صائمه حاشا کرم نامتناهیسی بیترا!
شناسی

روسیه

روسیه دولتی ییگ سنه دن بری موجود اسکی دولتدر،
لاکن اول زمانلرده شیمدیکی قدر بویوک وکوجلی دکل ایدی.
اسکی زمانلرده روسیه خلقلری برنیچه کوچوک «کنیاز»لر
النده اولوب، بوکنیازلر بربری ایله ادعا و محاربه لر ایدوب

هیچ قوت آله میبورلر ایدی، او زمانلرده روس ملتلی

پوتلره عبادت ایدیورلر ایدی. اهل کتاب دکل ایدی. بوندن ۹۰۰ سنه مقدم کییف شهرنده حاکم اولان «کنیاز ولادیمیر» دین عیسوی یی قبول ایدوب، جمله خلقلرینی بودینه دعوت ایلهدی. شو زماندن برو روسلر انجیله خدمت ایدرلر.

روسیه ضعیف اولدینی زمان خانلر برخیلی یرلرینه حکم ایدوب کنیازلری نصب وعزل ایدرلر ایدی. اما بوندن بش یوز سنه اول موسقوا کنیازی قوتله نوب برنیچه کنیازلرک طوپراقلرینی اوزینه قوشوب قوت آلدی. بوندن سوگره موسقوا حکومتی ترقی ایتمهک باشلا یوب کیتدکجه بویوک بر دولت شکلینه کیردی. روسیه بویودکجه مسلمان خانقلرینی ضبط ایدوب اوزینه قوشدی. قزان سیبیریا و حاجی ترخان خانقلری ایوان غروزی حکمدار کونده آلدی. موسقوا حکومتی بویوک اولدی ایسه ده آوروپانک صنایع و معارفندن بی بهره اولدیغندن فرنکلر قدر میدان آلمیور ایدی. لاکن بوندن ایکی عصر

مقدم بویوک «پترو» روسیه تختینه چیقوب آوروپاده اولان علملری، معرفتلی، صنعتلری و نظاملری روسیه یه نقل ایتدی. بونک ایچون روسلری فرنکستانه یوللایوب علم تحصیل ایتدیردی و فرنکدن استادلر چاغیروب مکتبلر آچدیردی آزمونده روسیه یی باشدن آیاغه یکی بر صورته قویدی. عسکر، کمی و طوپ یاپدیردی. بالطیق دکزینه یول آچوب پتربورغ شهرینی بنا ایتدی، قره دکزه کمیلر چیقاردی. بویوک پترونک کوندن بری روسیه یوردی چوق ترقی ایدوب پک چوق محاربه لرده مظفر اولدی. صنایع و تجارت و هنر چوغالدى و بویلهجه روسیه دنیانک برنجی بردولتی اولدی. بوکونده روسیه نک پادشاهی ایکنجی نیکولای آکسندر وویچ حضرتلریدر.

روسیه مملکتی وسیع اولدینی کییی آب وهواسی ده مختلف در. شمال طرفندن ایلک چوق وقتلرنده چوق قیش

اولیسور جنوب طرفده صانکه قیش اولمایور. جنوب طرفده
 هردورلی آغاچلر عمله گیر. شمالنده یوقدر. روسیه‌نڭ بعض
 یرلری میسه‌لکدر. خلاصه روسیه‌ده یاخشی محصولدار یرلر
 اولدیغی کیبی، اوت بیتمه‌ین قوری صحرا‌رده آزدکل‌در.
 روسیه‌نڭ پایتختی(?) «پتربورغ»‌در.

حسن اخلاق

مرجدر قناعت هر زمان هردورلی اقباله.
 باقوب مادونه انسان دایما شکر ایتمه‌لی‌حاله.
 تکسل عیبدر انسانه هر مساکده هر یرده
 چالشمق‌در مدار مظهریت آماله.
 جهالت بیلمه‌مکدر، علم ایسه هر شیئی بیلمکدر.
 بیئلنه بیلمه‌یندن هانکیسی لایق‌در افضاله؟
 علوم اربابی اشجار کرانبار فوا کهدر،
 فقط برمشجرک قیش حالی بکرر بلکه جهاله.
 نه‌لر تحصیل ایدر برییل ایچنده برذکی آدم
 یازیق‌در جهل ایله کچمش اولان بر عمر صد ساله.
 سعادت مختلف اوج حالی جمع ایتمک‌ه قائمدر:
 سعادت نائلیت‌در: گماله، صحت، ماله.

ایدر نزیل علمک قدرینی اخلاق نقصانی
 فلاطون اولسه آلماز کیمسه بریدسیرتی قاله.
 شرافتله اصالت فضل ذاتیدن عبارت‌در.
 فضیلت‌در شرفبخشا اولان اجداد وانسانه.
 جهانده ال بویوک برحیمه وارسه دوغری اولمقدور.
 برادر! آلدانیرسک کیمسه‌یی قلقیشمه اغفاله.
 اسماعیل صفا

عزرائیل و اودونجی

بر قوجه اودونجی آرقه‌سندده اودون گوتوری‌یوردی.

یولده چوق یورولدی. بر
 آز یورغونلق گیدرمک ایچون
 ودونی یره قویوب دیدی که:
 — آه!.. عزرائیل کلسه
 جانیمی آلسه ده بو مشقتدن
 قورتولسه‌م...

بو آراده عزرائیل اوراده

حاضر. اولدى. دیدی که:

— بوراده یم. نه ایسته یورسک؟..

قوجه شاشیروب دیدی که:

— سانا زحمت ویردم. بو یوکی آرقمه قالدیره میورم.

سنی بونی قالدیرمق ایچون ایسته دم...

قومار

قومار اوینایانلر اوغریلر کییی چالیشمه دن باشقه سینک
پاره سیله زنکین اولمق ایسته ین تنبل، سفیه آدملردر.

زنکین اولمق فکریله بوتون وفتینی اویون ایله کچیرن
آدم تنبلیکینی، اخلاقسیزلیغینی اثبات ایدر. قومار باز تنبلدر:
چونکه بو آدم اهل ناموس ایچون آیلرجه چالیشوب. زحمت
چکوب قازانق لازم اولان پاره یی بر دقیقه ده قازانمق
ایسته یور.

قوماز باز اخلاقسیزدر: چونکه قومارده قازاندىغی پاره یی

باشقه سندن چالمش کییی اولیور.

دنیا ده هیچ بر حکومت یوقدر که قوماره رخصت
ویرسین. هر حکومت مثلا ایکی عیاشک محاکمه سینه باقار. لاکن
ایکی قومار بازک قومار بورجینی، دعواسینی ایشیده جک دنیا ده
هیچ بر حکومت یوقدر.

انکتره نك اڭ مشهور آدملرندن بری قوماره آلیشمش
ایدی. قوماره باشلادیغی ایلک وقتلر بختی او قادار گوزل
کیتدی که اوزیله اوینایان آدمک بوتون پاره سینی یوتدی.
پاره سینی غائب ایدن آدمک نه مأیوس حاله کیردیکینی کورن
انکلیز بر گون اوزینک ده پولینی غائب ایدوب او حاله کله
جکینی دوشونه رک قازاندىغی پاره لری اعاده ایدوب بر داها
قومار اوینامغه توبه ایتدی.

اولادلرم! قومار، سعی و غیرتک دشمنیدر. سعی و

غیرتک دشمنی ایسه انسانیتک، انسانلرک دشمنیدر. چونکه

انسانلر بو گوردیگمز ترقییه، مدینه سعی و غیرتلیله چاتدیلر.
حال بوکه قومار. غیرتک دشمنی، نبلیکک دوستیدر.

اولادلرم! دنیاده و آخرتده واسطه نجات و سلامتیمز
اولان قرآن عظیم الشان دخی بو عمل سفیهی بزه منع
ایدیور. بو عملی ایشلهینلردن سز اوزاق قاجیگز. چونکه
دنیاده اڭ رزبل اڭ مضر آدملر بو قومار بازلردر.

قوجه پیشیک و صیچان

بریشیک قوجه لقدن قوشلری و صیچانلری دوتهمیوردی.
آج قالمه مق ایچون ایسته دی که اونلری بر حیلله ایلله دوتسون.
اوزینی ناخوشلغه قویوب یاتدی. بونگچون کوچوک صیچانلر اونی
کورمکه کلیورلردی. قوجه پیشیک یانینه کلنلری دوتوب ییوردی.
او آرادده قوجه بر صیچان ده کلمشدی. اما یاقینه گیمه دی. پیشیک
بونلی گوروب صوردی:

— نه ایچون یاقینه گلمیورسک؟

صیچان دیدی که:
یانگه گلن چوقدر. اما یانگدن چیقان هیچ یوقدر.

یاد ایت!

وقتا که کلوب بهار ییگر
اشیناده عیان اولور تغیر:
وقلا که هزار عشق پرور
یاپراقلر ایله ایدوب تستر:
بیلمم کیمه قارشی حسرتندن
باشلار نوحاته بی تأخر:
قیل کوک یوزینک لطافتندن
صافیت عشقی می تخطر:
یاد ایت بنی بر دقیقه یاد ایت!

* *

بر نیل سکون نماده تنها
اولدقجه نشیمنک سر آب:
قیل چشمیگی عطف سمت بالا
سودالر ایچنده نور مهتاب
اولدقجه درونگه غم افزا
ایله او کچن دمی تذکر

پیش نظرگده سطح دریا

ایتدکجه تموج و تنور

یاد ایت بنی ساکتانه یاد ایت !

* *

وقتا که صباحه قارشی ناگاه

بر زورق ایچنده تک برانسان

حسرتله چکوب بر آتشین آه

تیتړک سس ایله اولور غزلیخوان

اول آه حزین عاشقانه

اول غملی ترانه تحسر

بی شبهه ایدنجه قلب و جان

ایجاب تأثر و تکدر

یاد ایت بنی گیزیلی گیزیلی یاد ایت !

ایچکی

افلاطون (?) عیاش (?) لره:

«آینه یه باقیگزده صورتیگزدن سیرتیگزک نه حالده

اولدیغینی آکلیگنز . بلکه اصلاح نفس ایدرسیگنز.»

دیرایدی.

حکیملر خبر ویریورلر که:

زمانیمزده اسپیرت (?) قوله رادن چوق انسان تلف ایدیور.

ذاتاً قرآن کریمک منع ایتدیکی بو مایعی استعمال ایدن عیاش

یاواش یاواش معدده سینی یلقاره اشتها و اویقویی غائب ایدر.

باش دونمه سی ، اللرنده و باجاقلرنده دیترمه دیوار . دها

صوگره وجودنده و فکرنده بر بوزوقلق و دهشتلی برخسته

لق حاصل اولور.

آلمانیا (?) حکیملرندن (ماقس نوردو) دیور که:

«انسائیتی خلاص ایتمک ایچون اسپیرت مبتلالرینک وجودندن

یر یوزینی تمیزله مه لیدر.»

حکیم بوسوزنده چوق حقلیدر. چونکه ایچکی یه مبتلا

اولانلر بر وقته گیرلر که اونلر ایچون او وقت ایچکی بی

ترک ایتمک ده ایچکی یه دوام ایتمک ده اولمکی نتیجه ویریر.

آه! نه آجی حالدر! برگون بر آدمه راست گیرسگز، او

سزځ يوزيگزه کول. سزځله خوش صحبتلر ايدر. هر سوزيله
هر حاليله سزي نشته دار ايلر. سزځله يولدش اولور. اونځله
وقتار کچيريرسيگزن. بر گون گلير که او يولداشيگزن شيرين
صحتلرينځ نه مهلک زهر اولديغيني، سزي مزاره کوتوردیگيني
آگلارسيگزن. او گون او يولداشيگزدن آيرلق ايسترسىگزن.
هيها! ... او گونه قادار اونځله ياشامغه آليشمشسيگزن. اونى
ترک ايديجه اليگزن تيره، يوره کيگزن چارپار، آياغيگزن دورور!
او دقيقه آگلارسيگزن که آرتيق دنياده سز اوز اوزيگزه
ياشايه مازسيگزن! دوزينه او دشمنيگزه التجا ايدرسىگزن. او
دشمنيگزه ديرسيگزن که:

کل! آه! کل! آرتيق بن سنسيز ياشايه مام. بنى بورايه
قادار کتيردځ. مزاره دورت بش آديم يول قالدى. بنى
اورايه قادارده گوتور. . .
انسان ييله ييله دشمنيله يولداشلق ايتمکدن بويوک

بد بختلق اولورمى؟.

اولادلرم! ايسته ايچکي يه مبتلا لږک حالى بودر. بر
گون عياش آگلار که ايچکي بلادره لاکن او وقت
اونسيز ياشامق چارهسى الندن چيقمش اولور!
توتونک ضررى ده ايچکيدن آز دکلدرد. بر حکيم
نقل ايديبور که:

«بن بر چوق توتون ايچن گوردم. چوق توتون ايچن
دوستلرمدن برى بر گون کندى آدينه بر مکتوب ويرمک
ايچون پوسته يه گيتدى. پوسته جي کنديسندن آدينى صوردى.
بر نيچه دقيقه دوشوندى. کندى آدينى خاطرينه گيره مهدي
آخرده دوندى گيتدى.

توتونک الځ بويوک ضررى قوه حافظه (?) يه در.
توتونده (نيقوتين) دينيلن بر زهر وار در که انسانک
فکرينى، حافظه سيني خراب ايدر! انشالله سيز بو بلالره
دوشمزيگزن.

معدين و معدنجيلر

معدين (?) لر ير آلتنده بولونور. بولرى ير آلتندن چيقارالره (معدنجى) دينير، بو آدملىك صنعتلى چوق چتىندر. بولر ايچون هيچ گوندوز اولماز. عمرلى دائما ير آلتنده، كيجه ايچنده كچر.

دائما ير آلتنده چاليشمق، هيچ كوش گورمه مك،
دائما رطوبتلى، بوزلمش هوا تنفس ايتمك.. ايشته معدنجى
حياتى بودر! بو بي چاره لر بوقدر زحمت، اذيته تحمل ايدر
لر وبوزحمتلرله انسانلر مسعود ايلرلر.

انسانلر ايچنده اك ناموسلى، اك غيرتلى طائفه فعله (?)
صنفي اولديغى كيى بو صنفك ايچنده ده اك زياده حرمت
مرحمت لايق معدنجيلردر. چونكه معدنجيلر انسانيتى خوشبخت
ايتمك ايچون كنديلرينى بدبخت ايدىورلر!

معدنجيلر بويوك قازمه لر ايله ير اك آلتندن معدنلر

قوياريرلر. سبتلره قويوب قويولردن چيقاريرلر. معدن اوجاق
لرينك ايچلى چوق قارالقدردر. معدنجيلر بو قويولره ايترايكن
بلرینه بر فتر آصارلر. بو فترلر او قويولره مخصوص اوله رق
ياپلمشدر.

بو قويولرده برنوع غازلر اولور. اورالرده يا فتر اك
صيچاغندن يا خود بر كبريتك يانمه سندن بعضا بو غازلر آتش
آيلرلر و شدتلى پاتلارلر كه او زمان قويو ييقيلىر. ايچنده
كيلرده قويونك آغزنده دورانلرده پارچه پارچه اولورلر.

آمرىقاده چوق معدن قويولرى واردر. بعض وقتلر
غزته لرده او قويورسيكز كه بر معدن قويوسينك پاتلامه سندن
يىكلرله معدنجى تلف اولويور.

با كوده بالاخانه ده كي نفت قويولرند ده دخى قويوده
كبريت، پاپروس كيى شيلر ياقمقدن بوقضا وقوعه كله رك
آيده برنيجه قويو قازان آدمك تلف اولديغىنى كورويورز،
ايشيديورز.

خلاصه؛ چوق عادى، چوق فيمتسىز گوردىكىمىز بو آدم
لرڭ انسانلر ايچون نه قادار فداكارانه چاليشدقلىرىنى دوشونور
ايسەك فعلە دىنيلن بوصنف انسانلرڭ هر كسدىن زىادە حرمت
و محبته لايىق اصحاب غيرت وناموس اولدقلىرىنى آڭلاريز.
اڭ حلال چورك ايشته بو آدملرڭ بىدكلىرى چوركدر.

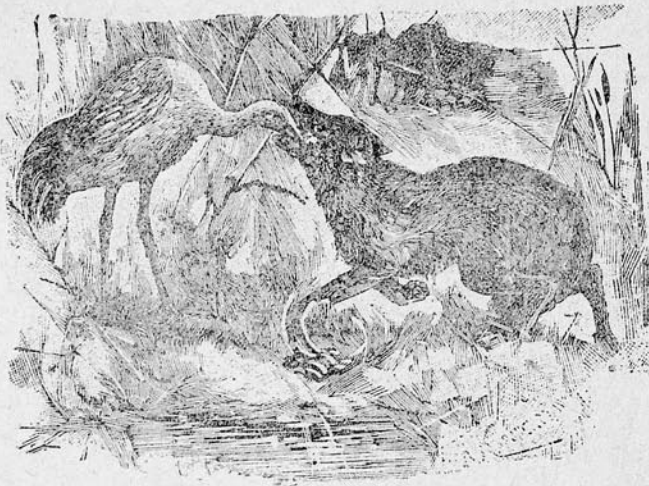
مشهور معدنلر بونلردر:

دمير، باقىر، (ميس) قورشون، آلتون (قىزىل)، كوموش،
پلاتين، كوكورت، معدن كومورى . . .

قورد و دورنا

بر قوردڭ بوغازنده كىمىك قالمىشدى. او آرادە اورا
دن بر دورنا كچىيوردى. قورت دورنايى چاغىروب ديدى
كه:

— رجا ايدەرم. بوغازمده كىمىك قالدى. سنىڭ دىمىدىڭ
اوزوندەر. بو كىمىكى بىم بوغازمدىن چىقار.

دورنا قوردڭ بوغازندن كىمىكى چىقاردى. سوڭره بو
خدمتىنىڭ اجرتىنى ايشتهدى. قورد دورنايه:

— المدىن جانىڭى سلامتله قوتارىيورسڭ. برده بونڭ
اوستىنه اجرتى ايشتهيورسڭ؟ ديدى!..

اغدىيە نىباتىيە

نىباتاتڭ اڭ قىمتلىسى بوغدادر كه بزه اتمك ويرير.
بونده قاربون پك چوقدر. ققط بوغدادە آزوت دە بولنديومىق ايچون اونى

پك اينجه الهه ملى. دروننده بر آز كپك براقه لى زيرا كپكه
آزوت چوقدر. بو حالحه فقرانك ييدىكى قاره اتمك(?)
زنكنك ييدىكى آق اتمكدن دها زياده مغديدر. بزه اتمك
ويرن بوغدا جوباتانك انك زياده مغدى اولانيدر. بوغدادن
صوگره آرپادر. انك آخرده قالان دوكى در كه او قدر
منفعتلى دكلدر.

سبزه لرك جمله سى صاغلام و منفعتلى دكلدر. بونلرك
انك فقيرى قارتوفدر كه بر كيروانكه قارتوف ايكي مئقال
اتله برابردر. فقط اونك قيمتلى اولمه سى قولايجه اكيلوب
اوجوزجه صايلمه سندندر.

نباتاتانك انك ايسى، انك منفعتلىسى لويه در. دروننده او
درجه آزوت وارددر كه همان ات ايله برابردر. بوندن
بشقه دروننده قاربونده چوقدر. فقط اونكده بر قصورى وار
ايسه اوده دانه سيني احاطه ايدن قابوقدر. بو قابوغك هضمى

آغيردر. بو محدودى دفع ايتمك ايچون دانه لرينى ازمك
و سوزكجدن كچيره رك اوزرنده كى قابوقلى بر طرفه آيرمق
لازمدر. بويله ياپيليرسه لويه اعلا بر غدادر. لويه فقيرك
اتيدر. باقوله؛ مرجمك لويه يه يتيشمز.

ميوه لر اولديغى زمان هضمى قولاي و صحت ايچون
نافعدر. چونكه ايچلرنده شكر وارددر. كوچوك چوجوقار چى
ميوه لرى سورلر. فقط بو ياخشى دكلدر. چونكه چى ميوه
شكر يوقدر. بلكه بر حامض(?) وارددر كه معدى و باغير صاقلرى
بوزار و آغير خسته لك حصوله كتيبدر.

ص

صو هر ذى روحه(?) الزم اولان غدادر. زيرا وجوده
انك چوق داخل اولان بودر. صو وجوديمزك دورتنده اوچيني
تشكيل ايدر. مثلا: بر آدم قرق كيروانكه كليرسه اونك
اوتوز كيروانكه سى صودر. ايسته بونك ايچون در كه اتمز

یومشاق دره اکر صو اولمازسه قوری و سرت اولور که
بو حالده بدنیز صاغ اولماز.

وجودیمزدن دیشارییه چیقان تر، بول صودر. بعضا
بخار حالده چیقار. برآدم گونده اورته حساب ایله دورت
کیروانکه صو چیقاریر. بونک ایچون هرکون دورت کیروانکه
صو ایچمکلکیمز لازمدر. فقط ییدیکلریمز ایچنده مثلاً: سوتده،
ات صوینده و بشقه شیلرده صو وارددر. بونلرده کونده ایچيله
جک خالص صویک مقدارینی آزالتیر.

دیشاری چیقاردیغیمز صودن زیاده ایچمه مکه غیرت ایتمه
ایدر. اکر آرتق صو ایچیلیرسه اعضا اونى نه ایده جکینی بیلمز
نهایت باغیر صاقلردن برک اسهال (?) حالده چیقار.

وجود ترلی ایکن چوق صو ووق صو ایچمک قدر
قورقولى بر شى یوقدر. بویله صو ووق صو معددی
طوگدیریر، آلت اوست ایدر، تری کسر، چوق وقتده

قورقولى خسته لکله و یا خود غفلتاً اولمه یه سبب اولور.
چو جوقلر! بونی اصلاً اونوتمه ییگز! یازده تازه، تمیز
بر منبعدن (?) صو ایچمک لازم اولورسه یاواش یاواش یودوم
یودوم ایچمک لازمدر.

هر صو ایچیلمز. بر صویک ایچیلمه سی ایچون تمیز
اولمه سی لازمدر. اکر تمیز دکل ایسه اونى سوزمه لی در.

بالاخانه جماعت مسلمین مکتبی برنجی

صنفي حساب و ترکجه معلمی

علی مشان حسین زاده

ایو

صحتیمزی یاخشی محافظه ایتمک ایچون دائماً تمیز هوا
آلمه لی یز. بونک ایچون اوطوردیغیمز ایوک هواسینه دقت
ایتمه لی یز.

اگر ایو دار و رطوبتلی و یا خود فنا قورقولى ایسه
ایوک ایچنده بولنان هوا غایت قورقولى در.

بناء عليه بر ايو يا صحتہ يارار يا خود ياراماز. صحتہ
موافق بر ايوڭ برنجى شرطى ايوڭ غايت قورى ورطوپراق
اوزرينه بنا ايدامه سيدر.

ياش بر ير اوزرينه بنا ايديلن ايو رطوبتلى اولور.
ايوڭ يوزى چوق وقتده اسن كولك طرفينه اولماليدر.
اگر اوطورد يگن مملكت صووق ايسه جنوبه، صيحاق ايسه
شماله طرف اولماليدر.

تميز لك

چوجوقلر! صووق صودن قورقمه يگن. كوجلى قوتلى
بر چوجوق ايچون صووقدن قورقمق عيبدر.

صووق صو اڭ ايبى دوستدر. اويناقلرى قيزارتير،
قوللرى كوكسى قوتلشديرير. انسانى جرئتلى ايدر. صووق
صو، تميز هوا ايكي كوزل حكيمدر. هر صباح ديشلريگن
تميزله يگن، كوزل، آق ديشلرى محافظه ايتمك ايسترسه

هر صباح اونلرى يومه لى يز. اگر ديشلرڭ آغري ماماسينى قارار
ماماسينى يوزول ماماسينى و قوجه لر كيى ديشسيز قالماسينى
ايسترسه گن هر صباح اونلرى شوتكه ايله يومالى در.

هفته ده بر دفعه حمامه كيد يگن. بوده صاچلرڭ دو كوله
مه سينه كومك ايدر.

برده ديرناقلرى تميز صاقلامق اڭ كوزل بر ايشدر.

قيصه تمثيل (۴) لر

آتش بوجكى و ييلان

آتش بوجكى اوتلر آراسنده كزيبيوردى. اونى كورن
بر ييلان يانينه گلدى و اونى سانجيدى. بوجك ييلانه ديدى
كه:

— سانا نه ياپدم؟ بنى نه ايچون سانجيدك؟ ... ييلان
ديدى كه:

— هيچ! آنجا پارلايورسك!!

بركون ناموس لباسىنى غائب ايتىش ايدى. (ذوق)ە
كىتدى. (ثروت)ە سوردى. (قدرت)دن ايستەدى. بونلرڭ
هيچ برى ناموسك لباسىنى بولامادى!...
اڭ آخردە ناموسك لباسىنى (ندامت) كتىردى!

لاشامبودى

..

كرتنگە طوسباغە

كرتنگە طوسباغەيە ديدى كە:

— سىڭ خالىكە چوق تأسف ايدىيورم. دائما ايويكى
آرقە كدە داشييورسڭ. بونە زحمتدر؟ طوسباغە جواب ويردى
كە:

— منفعتلى يوك يرنكول اولور.

كىشار

..

توتسى آلاوہ ديدى كە.

— آى آنا! بى سىڭ قىزىڭم. بويە اولديغى حالە
بونە ايشدر كە بى بويە دائما قارايم سىن ھىمىشە پارلارسڭ?
آلاو ديدى كە:

— قىزم! بوايش يىگى برايش دكلدر. دائما دنيادە انسان
اوز پارلاقلىغىلە پارلار. اولادلرڭ پارلاق اولمەسى ايچون
پارلاق بر آتادن طوغمەلرى كافي دكلدر. يعنى نجىب آتادن،
دوغمق ايلە انسان نجىب اولماز. انسان، اوزى كسب نجات
ايتمكە چالشمەلدر.

لوبيون ژەنى

..

آلتون ايلە پارە

بركون بر باقىر پارەيى آلتونڭ يانىنە قويىمىلردى. آلتون
بوندىن آچىقلانوب پارەيە ديدى كە:

— سنى نەحق ايله بىم يانيمە قويىشلر. سىنىڭ قىل
 حقىر بىرىشى ايله بىن ناسىل بىرىدە اوطۇرە يىلىرىم؟

بى چارە پارە جۈاب وىردى كە:

— آغا آلتون! حەقىقەت سىنىڭ قىممەت بىدىن چوقۇردى.

لا كىن بىرىشنىڭ حەقىقىي قىممىتى اوزكەلرە اولان مەنەئىي دەرىجە
 سىندەدە شىمىدى بۇرۇپە مەتتاج بىر آدم كەلسە اونىڭ احتىياجىنە،
 امدادىنە سىنىمى كۈندەرىلەر بىنىمى؟..

ھەئە

بىر دوقۇتۇر كىرگەندە كىتەپخەنىسى

دوقۇتۇر ھەسەن بىك آدەندە بىرى كەندىلى كىزىيۇدى. بىر
 سەبەھ بىر كەندە كەلدى. اورادە كىمەك خەستە اولدىغىنىنى سۇردى.
 بۇنا دىدىلار كە:

— كەندەدە بىر فەنا خەستە لىك وار. كىتەكچە آرتىيور.

بۇنىڭ اوزىرىنە دوقۇتۇر كىزىدە خەستە اولان قاسىمىڭ ايوىنە

كىتەدى. قاسىم كىشىنىڭ ايوى بىردەدە اولۇپ، اطرافى
 ھىوان پىسىلكىرى، غەفەتلى شىلر ايله دولۇ ايدى. ايوىڭ قا
 پوسىنە كىتمەك اىچۇن باطاقلىق كىچىك لازىم ايدى. دوقۇتۇر
 بۇ ھالى كۆرىنچە:

— البتە بۇيۇلە يىرلەدە انسان دائىما خەستە اولۇر دىدى:

قاپۇنىڭ اوڭىدە بىگىزى سارارمىش، تىرتىر اسىن بىرچۇ.

جۇق دورمىشىدى. دوقۇتۇر بۇنىڭ نەبىئىنى آلەرق سۇردى كە:

— اوڭلىم! ىنە اىستەمەك دوتىيورمى؟

بۇ ھالەدە چۇجۇغۇڭ آناسى قاپۇيە كەلەر كە دىدى كە:

— يالڭىز بۇ، دىكل، دىكىر چۇجۇقۇلرم دە خەستەدە.

دورۇنچى اوڭلىم دە يۇرغان دۇشكەدە ياتىيور.

دوقۇتۇر بۇنىڭ اوزىرىنە دىدى كە:

— ھايىدى اوياتانى بانا كۇستەر، اولان اونا باقە جەم.

قادىن دوقۇتۇرى بىر اوطاغە كۇتۇردى كە اوطاغۇڭ اىچىدە

دورت، بش ياطاق وارايدى . ياتاقارڭ بىرندە كوزل قىب قىرمىزى
ونىسىنى كوجاڭكە آلان اوزىر ياشىندە برچوجوق ياتىيوردى.
بونڭ اوزىرىنە، دوقتور سوردى كە:

— بوچوجوغە نە اولدى؟ . آناسى ديدى كە:

— ظن ايدەرم سوووق آلدى . اوچ كون بوندن اول
يولداشلىرى ايله قاپونڭ ياندىدە اويناركن ترلەمش ايدى . داها
ياخشى اوينامق ايچون پالتارلىرىنى دە چىقارمش ايدى . هوالردە
صىجاق اولمەديغىندىن سوووق آلمش اولديغى حالده ايوہ
كەلدى .

دوقتور قولايغىنى چوجوغڭ دوشىنە قويەرق نىسىنى
ديڭلەدى . بونڭ اوزىرىنە:

— بو دوش نزلەسى اولمش . بونى اولجە نىە خبر
ويرمەديڭز .

بو حالده چوجوغڭ آناسى قاپى دن ايچرى گىردى

ديدى كە:

بىر صاووشار ظن ايتدڭ . بو قدر كوچوك برشى ايچون
دە سزە زحمت ويرمكى ايسىتمەديگىمىزدن قونشولقدە كى مامايى
چاغىردق .

دوقتور آجىقلانەرڭ ديدى كە:

— چوق تدىرسىز ايش كورمشىڭز! سىز بويلە ايشلردە
عوام قادينلرە اينانيورسيڭز! سىزڭ ساعىڭىز بوزولورسە شىبە
سىزاونى چكەمەجى يە كوتورمىسىڭز . چونكە او، اونڭ صنعتى
دكل در .

انسان دە ساعت كىيى بر شى در . ماشىنلاردن برى
بوزولديغى وقت اونى يالڭىز ماشىنايى بىلن و آڭلايان
تعمير ايدر .

قاسم كىشى اوتانديغىندىن باشىنى آشاغە سالدى . دوقتور
ايسە ينە چوجوغڭ ياننىە گادى . يگىدن برداها باقوب بررچتە

یازدی. بوندن سوگره قاسم کیشی یه دیدیکه:

بو اوطاغك پنجره لیرینی آچمه دیغیگز دن هواسی بوزولمش
کونش کیرمیور. اوطاغیگزك هواسینی تمیز صاقلاییگز.
آبدستخانه گزی تمیزله ییگز. بو پیسلک ایچنده آدم خسته
اولمازمی؟ البته تمیز اولمازایسه گز هییگز خسته اولار سگز.

بالاخانه مکتبی معلملرندن

عبدالرحمن توفیق افندی زاده

تراجم احوال

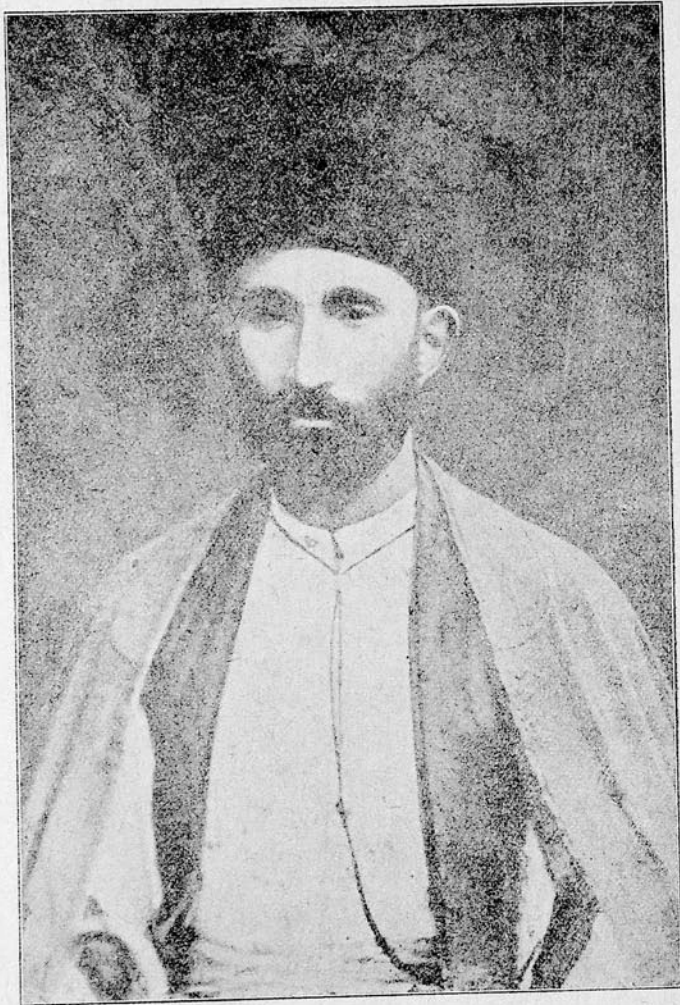
حاجی سید عظیم شیروانی

مرحوم حاجی سید عظیم سید محمدك اوغلی اولوب هجرتك
(۱۲۵۱) نجی ایلنده ربیع الاول آتلك ۱۴ نده «شماخی» شهرنده
آنادن اولمشدر.

مرحوم یدی یاشنده اولدیغی حالده آتاسی وفات ایتدی. آنا
باباسی ملا حسین داغستانك «یاقسای» کندنده روس طرفندن حاکم
اولدیغی حالده سید عظیمی و آناسینی اوز یانیله آلدی.
ملا حسینك اوغلی اولمه دیغندن مرحوم سید عظیمه جوق محبتی
وار ایدی.

باباسینك یاننده آنا دیلی اولان ترك دیلینی اوقومقدن باشقه

برافزیدنده عرب دیلینی واوز باباسندن دخی فارس دیلینی اوقویوردی.

بو حال ایله داغستانده اون بر ایل قالدقن صوگرا ینه شماخی به قایتدی.
مرحومک تحصیله هوسی چوق اولدیغندن کسب ایتدیکی علمه
کفایت ایتمه یوب ایگرمی یاشنده ایکن «نجف اشرف» تحصیله کیتدی.
بورادن «بغداد» و صوگرا «شام شریف» کیتمشدر.

شامده بر چوق زحمت چکدکن صوگرا اوز وطنینه قایتدی.
بر قدر وقتندن صوگرا مکه مکرمه به کیتدی. ومدینه ده قبر پیغمبرین
زیارت ایتدی.

حج زیارتینی بیتیرندن صوگرا «مصرک» «قاهره» شهرینه گلوب
اورانک علما و شعراسیله کوروشمشدر. آخرده وطنی اولان شماخی به
گلوب اوز خرجی ایله بر مکتب بناسی قویدی. بومکتبه ترک فارس
روس دیلی اوفونوردی.

او وقتلر جماعتک علمه رغبتی اولمه دیغندن مرحوم سیدعظیم بو
یولده چوق زحمت چکمشدر.

بوندن باشقه حکومت مکتبنده ده ترک و شریعت معلمی اولوب بو
وظیفه ده ایگرمی ایل دوام ایتمشدر.

حاجی سیدعظیم، هجرتک ۱۳۰۵نجی ایلنده رمضان آیتک ۲۱نده
شماخیده وفات ایتمشدر. قبرینک اوزرنده بوشعر یازلمشدر:

موت جسمانی ایله صانمه بنم اولمکم

سید اولمرم عالمده سسم وار بنم.

مرحوم حاجی سیدعظیم زمانه سینک الک مشهور شاعرلرندن در.

حسن بك ملك زاده

قافقاز و روسیه مسلمانلرینه مشهور و معلوم اولان حسن بك ملك زاده
(۱۸۶۱) ده زرداب کندنده تولد ایتمشدر. مرحوم اون بهش یاشنده

ایکن آتاسی اونی شماخیده مکتبه قویمشدر. اومکتبه ده مرحوم اکمال
تحصیل ایتدی. (۱۸۵۹) سنه سنده قافقاز معارف مدیرینک حضورنده

فوق العاده صورتده امتحان ویردیکندن مدیر اونى اوز خرجيله
تفلیس غیمنازییه سنده اوقرتمق ایسته مش ایسه ده مرحوم حسن بک
بویوک قارداشلى بوایشه مانع اولمشلردر. اما بر آز صوکره مرحوم
حسن بک آناسینک دایسی جنرال فرج بک آغایف تفلیسده ساکن
اولدیغندن بویوک قارداشلى بونک تفلیسه کیتمه سینه راضی اولمشلردر.
حسن بک اوراده غیمنازیانک بشنجی صنفده امتحان وبروب قبول
اولمشدر. غیمنازیاده اکمال تحصیل ایدوب نشان ایله شهادتنامه
آلمش، صوکره حکومت خرجيله موسقوا دارالفنونینه قبول اولتمشدر.
مذکور دارالفنونده دخی (۱۸۶۵) سنه سنده اکمال تحصیل ایدوب
وطنی اولان قافقاسه عودت ایتمشدر. قافقاسه گلدکدن صوکره آلتی
آی یرسیر قالوب صوکره باکو رهیل مکتبینه تاریخ طبیعی معلمی
تعیین اولمشدر. ۱۸۷۵—۶ تاریخنده مرحوم روسیاده برنجی
مسلمان غزته سی اولان «اکینجی» غزته سینی نشر ایتکه باشلامشدر.
بو غزته نیک انتشارنده نه ودا کارقلر کوستردیکنی ونه درجه ده مشکلا نه
دوچار اولدیغینی قارلریمزه بیان ایدمیز. بوسطارلری یازار ایکن
مرحومک نشر ایتدیکی «اکینجی» غزته سینک برنیچه نومرولرینی
اوقودم. اونومرولرک برینه قارلرک دقتینی جلب ایدیورم؛ اوراده
مرحوم حریت حقنده کی فکرنی کوستریور که بودر:

«نیچه دفعه آوروپا طائفه لرینک یعنی مغرب زمینک بزم طائفه لردن
یعنی مشرق اهلندن آرتوجق ترقی ایتمکندن و اونک سببلرندن

دانشمشوق، البته بوسبیلرک عمده سی اونلر بزدن آرتیقراق عام
تحصیل ایتمکدر. واوندن ماسوا بونک سببی ده آزادلقدر. نه قدر
آوروپا اهلی بزم کبی آزادلقدن بی جبر اولوب، اما بو حالده
آزادلق جهتندن آوروپا اهلی چوق ترقی ایدوب و هر برایشده
بزدن ایره لی دوشوب. اگرچه بزم شریعتیمزه کوره قول آزاد
ایتمک چوق بویوک ثوابدر. اما بز بوبارده ایشی کچ قانمشوق
صاتون آلماقولی آزاد ایتمکی ثواب حساب ایده ایده بز اوزخواهیشیم
ایله بریریمزه قول اولمشوق: رعیت پادشاهه، عورت کیشیه اوشاق
آتابه، نوکر آغایه، شا کرد اوستاده مکر قول دکلدر؛ بلی، بزهامومز
قولوق وبوکا سبب بزم آتا بابا عادتلیدر؛ خلاصه مشرق زمینده
آزادلق اولمده یغینه بز آوروپا اهلندن کرو قالمیشوق و نه قدر بیله
اولسه بز ترقی ایتیمه جیوک وایده بیلیمه رک.

ع. اسکندر جعفرزاده

علی بک حسین زاده

علی بک قافقاس شیخ الاسلامی مرحوم شیخ احمدک حفید (؟) ی
اولوب باکو ولایتینک «صالیان» شهرنده آنادن اولمشدر. بر یا ایکی
یاشنده ایکن تفلیس شهرینه باباسینک یانینه کیدوب تربیه ابتدائیه سینی
مرحومک یاننده کورمشدر. صوگرا تفلیسده مسلمان اداره روحانیه
سینک عهدمسنده اولان «روس» مسلمان» مکتبته اوقومشدر، بورایی

کورگدن سوگره تفلیسده برنجی «قلاسیچیسکی غمازیا» یه کیروب، روسجه، لاتینجه، فرنکجه، نمسجه رومجه دیلرینی تحصیل ایله اون

ایلدن سوگره (۱۸۸۵) تاریخنده «اکمال شیمادنامه» (؟) سینی آلوب پتربورغ دارالفنوننده علوم ریاضیه وطبیه شعبه سینه کیرمشد. (۱۸۸۹) تاریخنده بوراده دخی تحصیلینی اکمال ایتمشدر. علی بن، هم طبه

وهمده علوم شرقیه به هوسلی اولدیغدن بوایکی جهتی برلشدیرمک ایچون ایستانبوله کیدوب طب «دارالفنون» نه کیرمشد. ۱۸۹۵ تاریخنده یوزباشی اوله رق دوققور چیقمشدر. ایستانبولده حکیم لکی ائناسنده ۱۸۹۷ تاریخنده «روملر» ایله عثمانلی آراسنده محاربه (؟) باشلامشدر. بو محاربهده یارالیلره کومک ایتمک قصدی ایله «هلال احمر» (؟) هیئتلرینه داخل اولوب دعوامیداننده بولونمشدر. بودعوان عودتدن سوگرا ایستانبولده «طبیه دارالفنون» پروفیسور تعیین ایدلمشدر.

علی بك آخر وقتلرده ایستانبولدن وطنی اولان قافقاسه کلوب با کوده اول «حیات» غزته سینه، سوگراده «قیوضات» کیدی شهرت قازانمش برجموعیه باش محرر اولمشدر. ایمدی الان باکوده «سعادت» مکتبنده ناظر اولوب مکتبک ترقیسینه چالیشمقدهدر. «دبستان» هزده

معلم ناجی

معلم ناجی افندی بویوک شاعرلردن بری در. مرحوم سراج علی بك آدلی برذاتک اوچنجی اوغلی در. هجرتک (۱۲۶۶) تاریخنده آ نادن اولمشدر.

آ تاسینک وفاتندن سوگره آ ناسی ایله برابر (وارنه) (؟) یه گیدوب اوراده تحصیل علوم ایله مشغول اولمشدر. ناجی نک اصل آ دی «عمر» ایدی. مرحوم اوشاقلغنده اوزینک

حالی « سنبله » آدلی اثرنده یازمشر .

وارنده (۱۲۸۴) تاریخنده اوراده کی مکتبده معلم اولمشر .

(۱۳۱۰) ده رمضانک (۲۵) نجی چهار شنبه گونی وفات

ایتمشر .

مرحوم معلم ناجی افندی آخر وقتلرده استانبوله گلوب مکاتب

عالیه ده ادبیات مملی اولمشر .

و استانبول غزنه لرنده بر چوق تنقیدات لسانیه یازمشر . اک

آخرده کندیسنه سلطان طرفندن عثمانلی تاریخینی منظوم اوله رق یازمق

وظیفه سی ویرلمشر .

ناجی افندی نك آثار ادبیه سینك بر قسمی : « آتشپاره » ،

« شراره » ، « فروزان » . « مجموعه معلم » ، « سنبله » ، « نمونه »

سخن » ، « اعجاز قرآن » ، « ذات النطاقین » در .

مرحومك اك كوزل اثری « تاریخ منظوم » ی در كه بویله

باشلار :

تاریخ تماشا که ارباب نظر در .

هر صفحه سی آیینۀ اطوار بشر در .

ایلر او مرایاده بو گون دیدۀ بینا

بش بیك سنه اول کچن اقوامی تماشا !

آمریقا

قریستوف قولومب

— احمد! آمریقا قطعه سی نصل بولندی و کیم بولدی بیلیرمیسك؟

— خیر! بز دهاا كوچوك جغرافیا او قودوق . اونك ایچون

معلم بونی بزه سویله مدی .

— او یله ایسه اونی ده بن سویلییهیم ده دیکه ییگز .

آمریقا قطعه سینى بولان « قریستوف قولومب » اسمنده بر کمیچی در .

جنوه (؟) ده بر چوخه فابریقه جیسنك اوغلی ایدی . او قویوب یازمغه

هوسی پك زیاده ایدی . پدري بونی مکتبه گوندردی ؛ قریستوف

مکتبده پك گوزل تحصیل ایتدی . جغرافیه ده او قودیغی مملکتلاری

تکمیل گروب طولاشمق مراقینه دوشدی ، بونك ایچون بر کمیچینك

يانيه كيردى . كميجيلىك ايله كڭيز كنارنده بولنان مملكتلرك همىنى دولاشدى .

برگون كميلرى قضايه اوغرايوب شيمدى پورتگيز دولتنك مقر حكومتى (؟) اولان (ايزبون) شهرى جوارنده بر يره دوشدى . اووقت پورتگيز (كميجيلرى هندستانه گيتمك ايچون دكزدن يول بيلميورلر آرايورلر ، بو سبيله آفريفا قطعه سنك ساحللىرىنى دولاشوب بر چوق آطه لرك بعضيلرىنىك ساحلنده صندال پارچه لرى ، و انسان جسد لرى كوربيورلردى .

قريستوف قولومب بونى ايشيدنجه آوروپا قطعه سينك غرب جهتمده و بحر محيط اطلاسينك اورطه طرفنده قارد لر بولنوب اورالردن هندستانه گيده بيله جكي خاطرينه كلدى . يىگرى سنه دوشوندى نهايت او طرفه بر سياحت ايتمكه قرار ويردى . لاسكن بر چوق پارميه احتياج كورينيوردى . حالبو كه كنديسنده بو قدر پاره يوقايدى . فكرينى جنوز (؟) لره و پورتگيز قرائينه سويله رك ياردم ايسته دى ايسه ده كيمسه بونك بو فكرينه دوغرى نظريله باقمه دى . نهايت اسپانيا (؟) قرائينه مراجعت ايتدى . سكين سنه صوگره اوچ كمي حاضرلايوب يوز يىكرى طائفه (؟) ايله (پالوس) ليماندن يوله چيقدى دو قوز هفته گيتديلر . لاسكن هيچ بر قارميه تصادف ايتمه ديلر . گونلر گچدگجه طائفه لرك جاني صيقيلوب گرى دونمك ايچون قريستوف قولومبه اصرار ايتديلر ، نهايت باشه چيقمائينجه اگر اوچ

گونه قدر بر قارايه راست گلنلر س گرى دونه جگينه سوز ويردى . اينكجى گولى اوزاقدان بر ايشيق گورديلر . همان «قاره» قاره» ديه باغيرشديلر . صباح اولنجه كنديلرىنى بر آطه لك اوگنده بولديلر و بو آطيه «سان سالوادور» اسمىنى ويرديلر .

آندن صوگره گرى به دونوب اسپانيايه گلدكلرنده پك بويوك آلايلر ايله بونلرى قارشيلاديلر ، صوگره بر قاچ كره دها اورالره گيتدى ايسه ده دشمنلرى قريستوفك بو موفقيتنى چكه مدكلرندن افترايه قالشديلر . نهايت يتمش ياشنده وفات ايتدى .

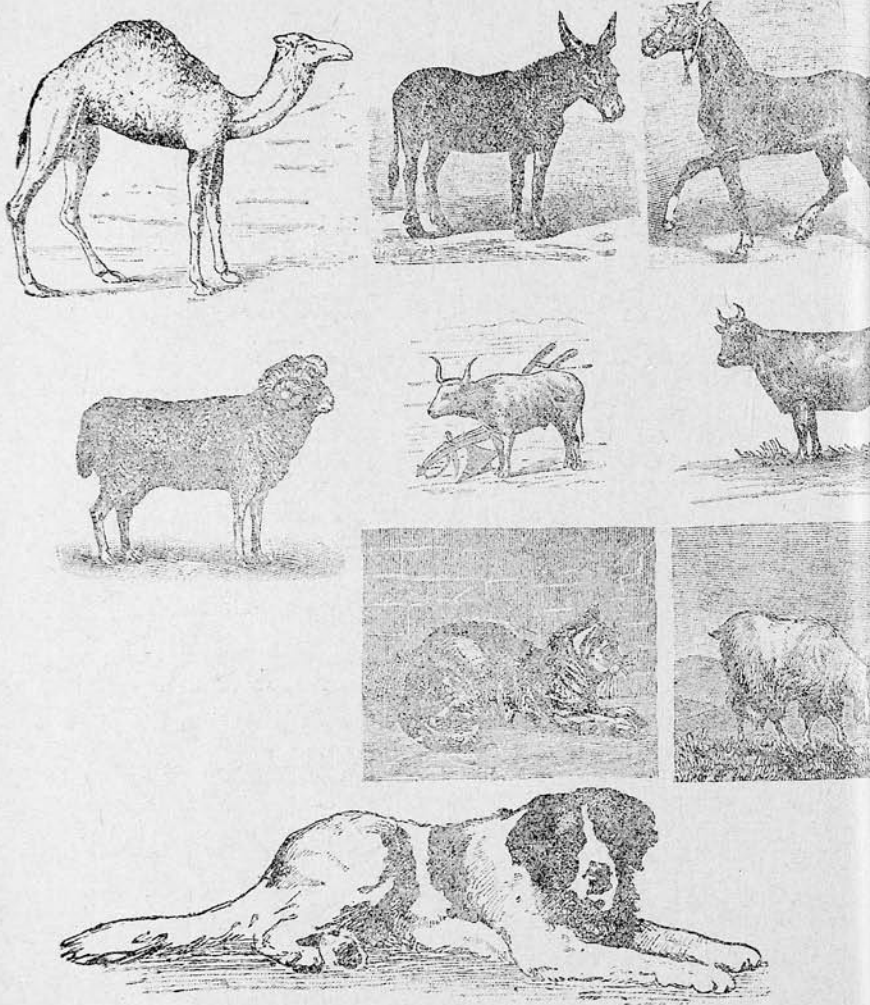
احمد — نه قدر زحمتلر ، نه قدر مشقتلر چكمش .

معالم — یا اولادم، شمديگی گوردیگك علوم و معارفك ترقیسینی همان زحمتسیز، مشقتسیزمی اولدی ظن اییدیورسك؟ نه قدر صنایع نه قدر کشفیات (؟) وار ایسه هپسی بویله نیچه زحمتلر؛ لیچه مشقت لر ایله میدانله گلمشدر.

احمد — نیچون بو قطعهك اسمینه «آمریقا» دینلمشده «قولومبیا» دینلمه مش. قولوب کشف ایتدیگی ایچون (قولومبیا) دینلمك لازم دگلمی ایدی؟

معالم — اوت جو جو غم؟ بویله اولمه سی لازم ایدی لکن (آمریق ویسپوچی) اسمنده بر گمی جی حق س-یز اوله رق بو شرفی آلمشدر، و اونك ایچون بو قطعه یه (آمریقا) دینلمشدر.

حیوانات اهلیه

حيوانات نباتات کيبي کندينه مخصوص يرلرده خلق اولنوب صوکره دن دنيانك هر طرفينه آز چوق منتشر اولمشدر. حيواناتك بعضيسي الان ظهور ايتديکي يرلرده قالمشدر. قانگاروس دينلين حيوان يالگنر اوستراليا قطعه سنده و (جنت قوشي) دينلين و طاووس نوعندن اولان قوش آفريقاده کينه جديد طرفلرنده بولونور.

حيوانلر ير يوزينه (يل) وصو آقينتلري واسطه لري ايله انتشار ايتمشلردر.

— بوجکار (يل) واسطه سيله قاره قطعه لرندن ياقين اولان آطه لره کيدرملر. بياض آبي وقورت وتولکي چوق دفعه قاره دن اوزاق دگيز آقينتيلرنده يوزن بوز پارچه لري اوزرنده کورولمش اولدقلى ايچون بونلر بو واسطه ايله ويا خود باشقه بر صورتله بربردن ديگر بر محله کوتورلدکاري محققدر.

باخصوص هر وقت کورلدیکی کيبي انسانلر دخي کاه قصدا وکاه تصادفاً حيواناتك انتشارينه سبب اولمشلردر.

شرف عقل ايله ممتاز اولان نوع بشر وسائط مدينه ده استعماله يارايان حيواناتي بر قطعه دن ديگر بر قطعه يه يرلشديرير. آمريقانك جنون طرفلرنده سوريلر ايله کرن اوکوزلر ومکسيقا نك شمالنده کورولن آتلر اورالره وقتيله اسپانيالير طرفندن کوتورلمشدر.

انسانلر حيوانلر ايچنده مونس اولانلريني ايسته دکلى يرلره نقل ايتدکلى کيبي وحشي اولانلريني ده تلف ايده رلر. مثلاً يابان صيغيري دينلين بر نوع حيوان وقتيله اوروپانك هر طرفنده بولونور ايکن شيمدى يالگنر پولونيا اورمانلرنده کورولويور.

بوکون حيوانلرک ايچنده بعضيلري انسانلر ايله عادتاً يولداش اولمشلردر. هله بر نيچه سي هرايوده هر زمان بولونور که بونلردر:

کوپک، پیٹیک، آت، اشک، قاطر، دوه.... بونلردن بر
آز بحث ایتمک فائده دن خانی دکر.

کوپک

کوپک حیوانلرک ایچنده صاحبینی اڭ چوق سون، صا.
حینه صادق اولان بر حیواندر. صاحبینی هر تهلهکه دن محافظه
ایتمکه چالیشیر. چوبان کوپکری کوندوز قویون سوریلربی،
کیجه ایولری بکر. اوروپاده (سن برنار) آدنده کوپکر واردر
که صاحبلی ایله اوزاق یرلره آوه سیاحتیه کیده رلر. صاحبلی
یوللرینی غائب ایتسه بو کوپکر اولرله یوللرینی کوسته ریرلر.
آپ(?) داغلرینک تپه لرند قارلرک آلتنده قالان صاحبلینی
بو کوپکر آرایه بولورلر.

کوپک انسانه تیز آلیشیر. بر کره طانیدیغینی بر داهای
اونوتماز. خلاصه بو حیوان مایموندن صوگره اڭ ذکی و آیشقان
بر حیواندر.

مسلمان مملکتلرند چوبان کوپکلرندن باشقه کوپکر
صاحبسین کوچه لرده کزه رلر. لاکن اوروپاده آمریقاده صاحبسین
کوپک بولونماز. حتی اورالرده حکومت کوپکلرندن ویرکی
آلیر. و صاحبسین کوپکری دوتوب اولدورور. فرنکلرک کو.
پکره اودره جه محبتلی واردر که پارسده (سن) نه ری کنارنده
کوپکره مخصوص بویوک بر باغزار حالنده قبرستان یامشدر.
هرکس اولن کوپکینی اورایه کومر. و باشنده کی داشه کوپکک
یاشینی، خدمتینی، آدینی و صاحبینک آدینی.. خلاصه کوپکک
کوچوک بر ترجمه حالینی یازار. و هر سنه کوپکک اولدیکی
کون اورایه کیدوب کوپکه بر (یوم مخصوص) یاپار. کوپکک
بر نیچه نوعی واردر که بزم دائما کوردیکیمز نوعلی بونلردر:
آو کوپکی، ایو کوپکی، چوبان کوپکی، طازی، سوقاق
کوپکی...

پیشیک اوست دیشلری دوردر و آلت دیشلری اوچردر. اولک(?) آياقلىرىڭ پارماقلىرى بىش و آرقة آياقلىرىڭ پارماقلىرى دورتدر. و ييرتيجى حيوانلىرى كىيى دىرناقلىرى ايتيدر. پيشىكار قرون وسطا؟ ده اوروپايه كچمشلردر. بو حيوانلرده كوپكار كىيى انسانه آليشيرار ايسه لرده وحشيلكارىنى اصلا اونوتمازلر. برسنه بسله ديكك برپيشيك بر دقيقه ده سانا دشمن اولور. بو حيوان دوغديغى يري دكل قارنى دويدىغى يري طانير.

كدىلر(?) بعضى اوتلرڭ قوقوسىنى سوه رلر بعضيسندن قاچارلر. پيشىكارڭ آقشام ياخود سحر زمانلرنده قويروق طرفلرندن باش طرفلرينه دوغرى برشى دوقونديرلسه فوسفور دينلين برنوع معدن كورولور. كدىلر ۱۰ سنه دن ۱۵ سنه يه قادار ياشارلر. بونلرڭ منفعتلىرى ايولرده كى دكانلرده كى صيچان...

كىيى ضررلى حيوانلىرى محوايتمكدر. لاكن بعض گره اوز ضررلى ده اولردن آز اولماز.

آت جنسىنىڭ عربستانده ظهور ايتدىكى ظن اولو. نوپور عرب آتى آت جنسىنىڭ اڭ قيمتلىسىدر زيرا بو آتلر آز ييرلر پك چوق يوكورورلر. عربلر دوه قوشىنى بو آتلر ايله اولارلر. عرب آتلى اوت بولونمه دىغى زمانلر خرما ييرلر. عربلر آتلىنه يوك يوكتمزلر. قيصر اقلر (مادىان) ارڪك آتلردن زياده زحمته و صوسيزليغه تحمل ايتدكلرندن عربلر قيصر اقلرى وزلىر ايچون صاقلايوب ارڪك آتلى صاقلارلر.

عربستانده بعضى قيصر اقلر واردر كه بش آلتى آدم اوقيصراغه اورطاقدر. حتى بعضى قيصر اقلرڭ انسانلر كىيى بر قاچ بابا و آنا سىنىڭ آدىنى يازوب صاقلارلر.

آت انسانلره اڭ چوق منفعتلى اولان بر حيواندر. انسانڭ

یو کینی چکر. چفتینی سوهر. دیرناقلرندن داراق کیی شیر یاپیلیر.
دریسی وقویروغینک قیلرندن چوق شی یاپیلیر. آت ۲۵ دن ۳۰
یاشینه قدر یاشار.

قاطر

قاطیر آت ایله اشکدن حاصل اولور. چوق دفعه آما
سی اشک آناسی آتدر. واك قوتلی وکوزلی ده بویله حاصل
اولاندر. اوزاتدن آته بکزرسه ده یانینه یاقلاشانده فولاقلرینک
بویوکلکیندن وقویروغینک کوچوکلکیندن آت اوطه دیغی اشکه
دها یاقین اولدیغی آگلاشیلیر. قاطرلر آتدن ده اشکدن ده
دها زیاده زحمته تحمل ایدر لر. بونلر ده یوک داشیلر.
وبونلر بنیلیر . . .

قاطیرلرک اشک کوزل جنسی اسپانیاده بولونور.

مکتب نطقی

هر ملتک مدینتی اوملتک صنعت و تجارت یوللرنده

کوستردیکی ترقی درجه سنده در. صنعت و تجارت ایسه علم
ومعرفته باغیلدر. بوکون باشقه ملتدره کوردیکیمن صنعت و تجارت
و ثروت بوتون مکتبلرک میوه سیدر.

حقیقت اوملتلرک بزدن ایلری کیتدی کینی کوریوروز.
وبزم ایندی یه دک علمه رغبت ایتمه مکن کری قالدیغیزی آگلا
یهرق خجیل ونادم اولیوروز. برتقصیردن نادم اولمق اوتقصیری
یلمک دیمکدر. آتالر! سوزیمز سزه در سزیلیرسیگنزه آتالغک
اشک بویوک وظیفه سی اولادی استقبالد دینینه ملتینه وبوتون
انسانیته منفعت ویره جک بر حاله قویمقدر. بوزمان سزکدر.
استقبال ایسه بزمدر. سبز بوزمانی اداره ایدهمز سه گز تقصیر
آتالریگنزه در. استقبالد بزعاجز وناتوان قالیر ایسه ک مقصر سز
اوله جقسینگز. اگر بزه محبت ومرتحتینگز واریسه بزی زمانه ناک
النده عاجز براقمه مغه چالیشمه لی سیگنزه جناب حق سزیده بزیده
دنیاده و آخرتده مقصر ومسئول اولمقدن محافظه بویورسون
آمین.

ارضيمز گونشك اطرافنده دونن سياره (?) لرك اوچنجى
 سيدر. ارض حقنده علم هيئت علماسى بو معلوماتى ويريسور:
 بر قازانك ايچينه سوت قوييگز. او سوتى قايناديگز.
 صوگره قاپاغيني آچيگز. گورورسيگز كه سوتك يوزنده و
 قاپاغلك ايچ طرفنده كوچوك كوچوك سوت كره جكلى حاصل
 اولمشدر. اگر بوسوتى اوجاقدن اينديروب اوز حالينه براقسه گز
 كورورسيگز كه سوتك يوزى بر قابوق باغلامشدر. ايسته
 بوتون ييلديزلر ايله ارضيمز اولدن بو سوتك كره جكلى كيى
 بخار حالنده ايدى. كوك يوزنده دونه دونه صووومش و قابوق
 باغلامشدر. اوللرى بو قابوق نازك ايدى. حرارنده چوق ايدى
 بونك ايچون اوزمانلرده ارضك اوزرنده حيات يوقدى. يلك
 لره ايللر بو حالده كچدى. ارضك كوك يوزنده و كونشك
 اطرافنده دولانه دولانه حرارتى آزالدى و قابوغى قالىن

اولدى. اوللر يوزنده نباتات حاصل اولمشدر.

چونكه او زمانلر ارضك يانمه سندن اوزرنده برطاقم
 غازلره برابر پك چوق حامض قاربون (?) حاصل اوليوردي
 او زمانلر حامض قاربون ارضك هواسنده دولى ايدى. بو
 حامض قاربون انسانك و حيواناتك تنفسينه ضررلى در. بوسبب
 دن او زمان يير يوزنده انسان و حيوان ياشايه مازدى. حالبو
 كه حامض قاربون نباتاته لازمدر. چونكه نباتات حامض
 قاربون ايله تنفس ايدر بونك ايچون يير يوزنده اوللر نباتات
 حاصل اولمشدر.

زمانلر كچدى؛ يرقات قات صووودى. قابوغيده كتدكجه
 قالينلاشدى. بر طرفدنده نباتات يرك هواسنده كيى حامض
 قاربونى يوتهرق هوايى تميزلهدى. هوا تميزلندكجه ارضك اوزرنده
 حيوانلر حاصل اولمغه باشلادى. يرك صووومه سيني يدى دوره
 تقسيم ايدى يورلر.

برنجی دوردہ نباتات ، ایکنجی و اوچنجی دورلردہ
برطاقم حیوانات بونلردن سوگرہدہ انسانلر کلمشدر.
یرک قابوقی بو گون (۶۰۰ - ۷۰۰) کیلومترہ قالینلغندہ
اولدیغینی حساب ایدیورلر. ارضیمزک ایچی حالا یانمقدہدر.
یردن چیقان ایصتی صولر، یانار طاغلردن چیقان اریمش معدنلر
ارضک اورطہسندہ کی اوجاقده اریوب ایصتی اولویور وارییورلر
یرک ایچندہ کی حرارتہ (حرارت مرکزیه) دینیر. حیواناتی و نباتاتی
وانسانلری ارضک اوزرنده محافظہ ایدن ایشته بو حرارتدر.
اگر ارضک حرارت مرکزیهسی اولمہسہ ایدی کونشک حرارتی
حیاتیمزی محافظہ ایدہمزدی. یر یوزندن مرکز ارضہ دوغری
هر (۳۰) مترہ قازلدقجه حرارت بردرجہ آرتار.

بودہ اثبات ایدیور کہ حالا ارضک ایچی یانییور . بو
طوپراق ایسہ ارضک یانمقدہ اولدیغی زمانده حاصل اولان (کوللر)در.

بالاخانہ مکتبی مآذولرندن

محمد تقی کریم زاده

آی ارضیمزک پیکی در. ارضدن (۴۹) دفعہ کوچوکدر.
آی ده ارضیمز کیکی کونک و ارضک اطرافندہ دور ایدہر.
ارض، برنقطہ دن قالقوب کونک اطرافندہ دولاندقدن سوگرہ
ینہ او نقطہ یہ کلمک ایچون (۳۶۵) گوندن برآز آرتیق
وقت کچیریر.

بو مدت ظرفندہ قمر ارضک اطرافندہ اون ایکی دفعہ
دوندیکندن سنہ اون ایکی آیه تقسیم اولنمشدر.

قمر. ارضک اطرافندہ کی بر کرهک دورینی ۲۹ یاریم
گونده تمام ایدہر کہ بونا (شهر قمری) یا خود (شهر عربی)
دینیر. قمرده بعض هیئت شناسلر جانلی مخلوقات یوقدر
دیورلر. بونلرک فکرنجه قمرده هوای نسیمی یوقدر یاخود
جانلی مخلوقاتی یاشادامایہ جق درجہده آز واردر.

بعض هیئت شناسلر قمرده بزم کیبی مخلوقات یوق ایسہ

ده باشقه نوع مخلوقات اولديغيني ادعا ايديورلر. قمر ارضيمز
 كيبي بر جسم كئيف و قارالقدر. اوده ارضيمز كيبي كونشدن
 ايشيق آليز. لآكن آيك گونشدن آلديني ايشيق بزه او
 قدر خفيف كلير كه اونك صيحاقليني بز هيچ حس ائتمه بورز.
 قمرل ارض ايله گوش آراسنده اولديغي زمان بزم طرفده
 اولان يوزى قاراللق اولور، گورونمز. بوزمانه (غره) دينير
 كه عربى آيلرينگ ابتداسيدر. قمر بو نقطه دن اوزاقلاشه
 رق گونشدن ايشيق آلان يوزينك ياريسيني بزه گوستيرير
 كه بوزمانه (ترييع اول) دينير.

اون بشنجى گون ارض كونشله قمر آراسنده اولور.
 و آيك پارلاق يوزى بزه تامما گورونور كه بو زمانه (بدر)
 دينير. يكرمى ايكنجى گون آى بزه ينه پارلاق يوزينك ياريسيني
 گوسته رير كه بونا (ترييع ثانى) دينير. بوندن يدى گون صوگره
 ينه گورونمز اولور. يعنى (غره) نقطه سينه عودت ايتمش
 اولور.

قمره تلسقوب ايله باقيلسه بر طاقم داغلر و تپه لر
 گورونور. بو داغلر ارضك داغلرندن داها يوكسكدر. آيك
 داغلرينك شكلى ارضده كي يانار داغلرك شكلينه بگزه. يعنى
 تپه لرى سيورى و او يوقدر. آيك وولقانلرى تماميله سونمش
 گورونورلر. آيك طاغلرينك اطرافنده بر طاقم لكه لر
 گورونورلر كه او لكه لر آيده كي داغلرك كولكه لرندن
 عبارتدر. آيده بر چوق كنش اووالر واردر. آيك ارضدن
 اوزاقلنى ارضك قالينلغينك اوتوز مثليدر. ديمك كه اوتوز
 ارض برى برى اوستينه قونلسه آيه چاتار.

عالم شمس

گونش اورطه ده ثابت اولديغي حالده اونك اطرافنده
 ارضيمز كيبي دولان ييلديزلرك هپسینه (عالم شمس) دينير.
 عالم شمس بو ييلديزلردر:
 عطارد، زهره، ارض، مريخ، مشتري، زحل، اورانوس، نپتون.

زخا ايله مشتري آراسنده بر طاقم سياره(?) لر وار
سه ده بونلر آنجا (دورين) ايله گورونورلر. بونلر (سيارات
دورينيه) دينير. گوش عالم شمسك اورطه سنده در. اطرافنده
دولانان سياره لره حرارت و ضيا ويرير.

سياراتك هيچ برينك اوزنده ضيا يوقدر. گونشدن
آلدقلى ضيا ايله بزه گورونورلر.

كونش ارضدن (۱۴۸۰۰۰۰۰۰) ميليون كيلومتره اوزاقد
و ارضدن (۱۴۰۵۰۰۰) دفعه بويوكد. گونشك ضياسى بزه
سكين دقيقه ده گله ييلر. كونش هر نه قدر كواكب ثابته دن
ايسه ده ينه جزئى بر مقدار اوز محورى اطرافنده حركت ايدر
و بو حركتنده ده اطرافنده دولانان سياره لرى ده برابر
كوتورور.

شمسه اطرافنده كى سياره لرى اوز طرفينه چكن بر
قوت واردر كه بونا (قوة جاذبه) دينير. بوقوة جاذبه سبيله

سياره لر شمسك اطرافندن آيريله مه يورلر.
گونشك وجودى هميشه اريوب تكرر صووويان،
تكرر اريوب ينه تكرر صووويان بر طاقم غازلردن و بخارلردن
عبارتدر.

بو غازلر و بخار لر بزم ارضيمزده موجود اولان بر
طاقم معدنلدر.

ديمك كه كونشده اولان معدنلر بزم ارضيمزده ده وار
در. بونلر، آگلایورز كه ارضيمز كونشدن آيريلمش بر
پارچه در.

كونشده و ارضيمزده اولان معدنلر بعضيسى بونلدر:
دمير، نيكل، مس، سوديوم، ماغنسيوم...

كونشده اولان معدنلردن شيمدى يه قدر يگر مى دانه سى
بونلشدر. كونشك حرارتى او قدر شدتليدر كه بو معدنلرى
هميشه اريدوب غاز(?) و بخار حالينه قويار. اونك حرارتينك

اریده مییه جکی هیچ بر معدن یوفدر.

کونشده بو آنه دك آنجاق قیزیل و کوموشك وجودی

بولونه مامشدر!

علی منان حسین زاده

بولوط

بولوطلر هواده آصیلی اوله رق بولونان غایت کوچوک

صو دامجیلرینك برلشمه سندن حاصل اولان بر ییغیتیدر.

بولوطلر رطوبتلی و صو ووق یرلرده کون باتانه طوغری هواده

هر زمان گوریلور.

بولوطلرك چوق نوعی واردر. بر طاقملری آچیق هواده

کوکلی قاپالایه رق کوکك یوزینی بزه یور.

بر طاقملری دخی قاره رنکده اوله رق یووارلاق و

بر بری اوزرینه ییغلمش کیبی منظره لر کوسته یرلر.

بولوطلر چوق وقتده یردن ایکی اوچ کیلومتر و قدر

هوندورلکده بولنه رق یاغیش و فورطونه اولاجغینی بیلدیرلر.

بعض بولوطلرده هیچ بر شکل گورولمه یوب هر طرفی قاپلامش

اولدقلری حالده کوک یوزینی غملی بر حاله قویورلر. چوق

دفعه لر بولردن یاغیش دخی گیر. هوانك آچیتلغینه خدمت ایدن

بولوطلر دائما دوز وبری برینه موازی اولوب کورونشده چوق

نازك منظره لر حاصل ایده لر. بو نوع بولوطلر پایزده گون

باتان وقتده آقشامدن هوانك سحر وقتی آچیق اوله جغینی

بیلدیرلر.

یاغمور

کوک یوزنده حرارت آزالیر. تضیق آرتار. بوسبیلر

له اوراده کی صوبخارلری دامجی حالینه کیره. آغیرلاشیر

بر یوزینه دوکولور. ایشته بونا یاغمور دینیر.

یاغمور دانه لری هوانك نه قدر یوکسك یرلرنده حاصل

اولورسه او قدر بویوک اولور. حتی کولك زمانلرنده یاغان

یاغمورلر بویوک دانه لی اولور و چوق دفعه لر دونمش بولونور

بودانه لره (دولی) دینیر. بونک سببی او یاغمو رلی حاصل
ایدن بولوطارک هوانک یوکسک یعنی چوق صوووق یرلرنده
اولمه سندن در.

چوق شدتلی یاغان یاغمو رلر آزدوام ایدر.

کونشک صیجاقلغی دگیزک، کوللرک، صولرینی بخار حالینه
قویار. بو بخارلر کوک یوزینه چیقارلر. اوراده بولوط حالنده
دورور لر. یاغمو رده او صولرک تکرار یر یوزینه عودت
ایتمه سیدر. بونک ایچون یاغمو ر صولری شیریندر و ایچیلیر.
لاکن یاغمو رلر یاغدقلری زمان هوای نسیمیده اولان طوز
و طوپراق کیبی شیرلده برابر آلوب یره گتیریرلر. بونک
ایچون یاغمو ر صولرینی بر زمان دورولتمه دن ایچمک جائز
دکلدر.

یاغمو رلر هوایی تمیزلرلر. بونک ایچون یاغمو ردن صوگره
تنفس ایدیلن هوا اک تمیز هوادر. یاغمو ر یاغانده اولار یاریم
ساعت قدر یاغیش صولرینی ایچمک هیچ جائز اولماز. یاغمو ر

صولرنده اگر بر قوقو اولورسه بو قوقو صویک قوقوسی
دکلدر. هوادن دوکولورکن برابر کتیردیکی شیرک قوقوسیدر.
بالاخانه مکتبی مأذونلرندن

مالک ایلدار زاده

یل

یل هوانک صیجاق ایکن صووومه سندن یاخود صوووق
ایکن صیجاق اولمه سندن حاصل اولور.

۱ - ارضک برطرفی صیجاق اولانده اوراده کی هوا
دخی صیجاق اوله جق. و بو صیجاق هوا صوووق هوادن
خفیف اولدیغی ایچون صوووق هوانک اورته سینه چیقاجق
صوووق هواده او صیجاق هوانک یرینه کله جک. بو حالده
هوای نسیمی ایچنده بر حرکت حاصل اوله جق. یعنی هوا طبقه لری
بر یردن دیکر یره کوچه جک. ایشته هوانک بو حرکتینه
(یل) دیورز.

بوصورتله حاصل اولان یللر صوووق مملکتلرندن صیجاق

مملکتله اسرلر.

۲- کره ارضك بر طرفی صووویانده او طرفده کی هوا طبقه لرنده اولان بخارلر قالینلاشیرلر. بو حالده حجملی کوچولور. حجملی کوچولنده هوانك ایچنده بوش یرلر قالیر. بو بوش یرلری دولدیرمق ایچون اورالره بشقه یرلردن هوا گلیر.

باشته بویلهجه ینه هوانك ایچنده بر حرکت حاصل اولور. بوناده (یل) دیورزه. بوصورتله حاصل اولان یل لر صیجاق مملکتلردن صوووق مملکتله دوغری اسرلر.

رطوبت (؟)

صولر حرارتك تأثیری ایله دائما بخار حالینه کچوب هوای نسیمییه چیقارلر. اگر بو بخارلر یاغمور اولوب یره اینمزلرایسه هواده رطوبت حالنده قالیرلر. اگر هواده صو بخاری چوق اولورسه او هوایه (راطب) دینیر. اگر چوق

آز و یاخود هیچ اولمازسه او هوایه (یابس) دینیر.

هوانك رطوبتلی اولمه سی انسانك صحتینه ضررلیدر. هواسی رطوبتلی اولان یرلرده دائما خسته لقلر اولور. چونکه اوایله یرلرده هوای نسیمی یی تنفس ایدنده هوا ایله برابر جیکرلره چوق صو بخاری کیده که بوده صحتیه مضردر.

دگیز کنارلری و کون گورمه یین یرلر دائما رطوبتلیدر. انسان دائما اوطاغك کون کیرن قاپوسینی و پنجره سینی گونده بر ایکی ساعت گونه قارشی آچمه لیدر.

رطوبت بر چوق خسته لقلر آناسیدر. او خسته لقلره یر رفتار اولمه مق ایچون حرارته یعنی گوشه التجا ایتمه لیدر.

مشهور مثلدر:

«کون گیرمه یین ازطاغه حکیم کیره!»

شىمدى يە قدر هوا علامتلىرى حقنەدە اولتان تەجرىبە لردن
 آشاغىدە كى نتيجه لر چىقمىشدر كه بونلرڭ دوغرى اولمەسى
 چوق وقت كورولمىكەدەر:
 گونش دوغاركن كوكە قىرمىزىلق گورونور ايسە هوا
 بوزولور و ياغىش ياغار.

گونشڭ چوق پارلاق ويا آز دومانلى اولەرق چىقمە
 سى هواڭ گوزللەشەجگىنى صولوق و دومانلى اولەرق چىقمە
 سى فورطونە اولاجىنى بىلدىرر. قىرمىزى اولەرق چىقمەسى
 دە ياغىش ياغمەسىنە دلالت ايدر. كونش باتاركن كوكڭ
 يىشلىلىكى ياخود يىشلە ياقىن صارىلىغى ياغىش ياغمەجىنى و قىرمىزىلىغى
 يل اولەجىنى بىلدىرر.

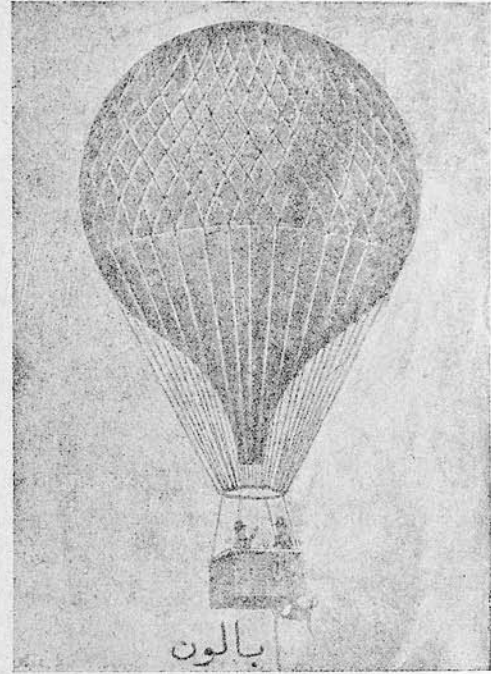
آيڭ پارلاقلى فورطونەيى، قىرمىزىلىغى، دومانلى و
 صولوق اولمەسى ياغىش ياغمەجىنە دلالت ايدر. كونشڭ و

آيڭ اطرافندە كوزل هوادن سوگرە بر دائرە ياخود بر قوس
 دائرە گورونورسە فورطونەيى بىلدىرر. اگر بو دائرە كوچوك
 اولورسە ياغىش، بويوك اولور ايسە گوزل هوايى بىلدىرر.
 كوكڭ بولوطلر آراسندن طوق آبى رنكەدە گورونمە
 سى گوزل هوايە، آقلىغى فورطونە يە. دومانلى اولمەسى دە
 هواڭ ساكن اولمەسىنە علامتدر.

شار (بالون)

جىسىملىرىڭ و مايىلىرىڭ آغىرلىقلىرى بىردىكلدر. مثلاً: بر قابڭ
 ايچىنە اوچ نوع مايە قويسەڭز بونلرڭ اڭ آغىرى قابڭ
 دىندە، اوندن خفيفى اونڭ اوستىدە واڭ خفيفى اڭ اوستىدە
 قالير.

غاز(؟) لردە بويلەدر: خفيف اولان غاز، آغىر اولان
 غارڭ اوستىنە چىقار. مثلاً: نازك بربزدن بر طور بياپوب ايچىنە
 مولدا(؟) طولدىرسەڭز سوگرە بونى يىراقسەڭز، بو طوربا

يوقارى طوغرى چىقمىغە باشلار. چۈنكى اوطوربانك ايچىندە
كى مولدالمانك آغىرلىقى اوحىمدەكى هوا دن آزدرد.
مولدالما، هوا دن (۱۴) دفعە يونكولدر. ايشته انسانلرك
يىنوب كوكە چىقدقلى بويوك شارلر و اوشاقلرك نىدەكى

كوچوك شارلر ھېسى بوقاعدە ايله يايلىمشدر. انسانلرك
يىنوب هوايە چىقدىغى شارلرك اوزرىندە ايدىن اورمە برطوريا
واردرد. بونك آشاغى طرفندە انسانلر يىنمك ايچون لوتكە
ككى برسبت واردرد. شارك ايليرىنى چوزىندە شار هوايە چىقمىغە
باشلار. برىرە قدر چىقار. واورادە قالير. بونك قالدىغى
يردە كى هوانك آغىرلىقى شارك آغىرلىغىنە مساويدرد. اكر
شاردەكى آدملىر داھا يوكسكە چىقمق اىستەسەلر اولجە برابر
لرىندە آلدقلى داشلىرى وقوملىرى آتارلر. بوخالدە شارداھا
يونكول اولور. وىنە يوقارى قالمىغە باشلار. اكر آشاغى
اينمك اىستىرلىسە شارك اوست طرفندە اولان قاپاغى آچارلر.
بوخالدە شارك ايچىندە كى مولدالما دىشارى چىقوب اونك
يرىنە مولدالما دن داھا آغىر اولان هواگىرەر و شار آغىر
اولور. آشاغى دوشمكە باشلار. يره كلندە شارك ايچىندەكى
آغىرلىقلرك ھېسىنى آتارلر. كىلو ساق شار ايله (۷۰۰۰) مترە

یوکسکه چیمشدر. کیلو ساق یوکسکه چیقدهجه هواناڭ داهایو ووق و قوری اولدییینی وانساناڭ تیز تیز نفس آلدییینی و طابانجه آتانه طابانجهنڭ سسی ایشیلدیلمز کییی یونکول اولدیینی سویلهمشدر.

بالونی تهاکه دن صاقلامق ایچون یانینه چادر شکنده بر سپر سقوط یاپارلر. ویانلرینه چادر آلارلر. شار (۱۸۷۳) تاریخ میلادیسنده (مونغولاقیر) قارداشلر طرفدن ایجاد اولنمشدر. شیمدی شارلرده مولدالما یرینه اوندن داهایو خفیف اولان هوا غازی قوللانیرلر. شارلر دعوالرده ده قوللانیلیر.

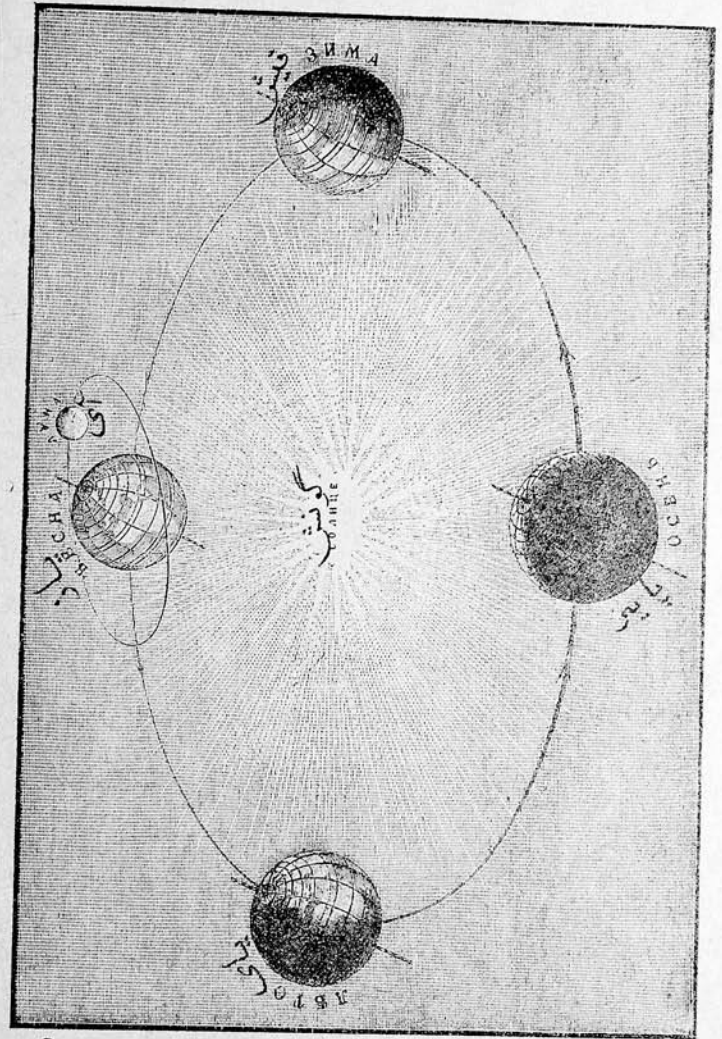
داغلر و دڭیزلر

بر معدنی مثلا بر قورشونی بر قاب ایچنده اریدیگز سوگره صووق و چوقور بر یره دوکیگز. اوراده صوودق دن سوگره او دمیر بارچه سینی الیگز آلیگز؛ باقوب کورور سیگز که او پارچه ناڭ اوستی دوزدگلدر. اوستنده بر طاقم

چیقینتلر و ایچینه بر طاقم دیشیکلر و یوللر کورورسگز. بزم ارضیمزده اولاریمش معدن پارچه سی کییی ایدی. صوود قجه او قورشون کییی اوستنده چیقینتلر و ایچینه مغاره لر و یوللر حاصل اولدی که اشته بو گوردیکیگز داغلر ارضیمز صوودقدن سوگره حاصل اولان اوچیقینتلردر.

ارضیمز یانمقده اولدیینی زمانلر اطرافی یعنی هواسی بخارلر ایله دولی ایدی. ارضیمز صوودقدن سوگره او بخار لرده صوویوب صو اولدی. وارشاڭ اوستینه دوکولدیلر بویله یرک اوستینی صو قاپلادی. سوگره بو صولر آزار آزار یرک ایچینه کی یوللر و مغاره لره چکیلدی. و بر قسمی ده ارضاڭ قابوغینڭ خفیف اولان یرلرینی چوکدیردی. نکرار ارضاڭ ایچینه گیتدی.

و بو گون بیلدیکمز کییی او صولر ارضاڭ دورته اوچی قدر آزالمشدر. اشته بو دگیزلر او زماندن قالان صولردر.

ارضك شكلی

ارضك ايكي قطب طرفلری باصیق و يان طرفلری شيشکيندر.

جامدن ياپيلمش بر قاب آليگز زيتون ياغي کيبي بر صوايله ايسپرتي قاريشديروب اوقاباڭ ايچينه دولديرگيز؛ صوگره او قاباڭ اورطه سندن بر نازك آغاج صوقيگز. بو آغاج اوزرندن ير دامجي زيتون ياغي دوکيگز؛ صوگره او آغاجي نظام ايله برقاق دقيقه چويريگز؛ گورورسيگز که زيتون ياغي دامجيسينڭ آغاجه دکن اوچلری بر برينه دوغری ياقينلاشمغه و دامجينڭ ايکي يانلری شيشمکه باشلار. يانلری شيشرکن ايکي اوچلری ده بر برينه ياقينلاشير يعنی باصيلير. ارض ده قابوغی نازيك ايکن کوکده دولانه دولانه بو زيتون ياغينڭ دامجبسی کيبي يانلری شيشوب اوچلری باصلمشدر.

ارضك شكلی يووارلاقدر. بو مسئله بر چوق شيلر ايله

اثبات ایدیلیر. اوزاقدن بر کمی یه باقارسهق اولا کمی نڭ دیرکلرینڭ اوجارینی کورورزه. صوگره بوتون دیرکلرینی وداها صوگره کمینڭ (تکنه) سینی گورورزه. اگر ارضڭ یوزی دوز اولسه ایدی دیرکلرڭ اوجارینی گوردیکیمز دقیقه ده بوتون کمی پی گورور ایدک. داغلر و شهر لر ارضڭ یومروغینی بوزمه‌ماز. چونکه ارضڭ اوزرنده کی اڭ اوجا داغلرڭ اوجالغی (۸۰۰۰) یاخود (۹۰۰۰) متره در که بو اوجالغ ارضڭ قالینلغینڭ (۱۵۰۰) ده بریدر. ارضڭ اوزرنده کی داغلر بر بویوک پورتقالک اوزرنده کی چیقینتیلر قدردر.

ارض فضا ده هیچ بریره سوکنمه‌دن دورییور. (۱۵۱۹) تاریخ میلادیسنده (ماژلانی) پورتکزدن بر کمی یه ییندی و غربه دوغری حرکت ایتدی. بر آز صوگره آمریقایه اصل اولدی. اورادن (آمریقای جنوبی) یه دوندی. ماژلانی بوغازندن کچدی. اوراده کی آده لر اهاالیسی، وحشی اولدیغندن اونی

اولدیردیله. بوندن صوگره یولداشلرندن (دلغانوف) بویوله دوام ایتدی. و (امید بورونینه) اصل اولدی. حرکتینڭ اوجنجی سته سی تکرار آوروپایه گلدی. بونلردن صوگره برچوق سیاحلر بوقطعه‌لری دولاشدیله. و بونک ایله آگلاشیلدی که ارض هیچ بریره سوکنمه‌یور.

بو حال حال ایله دمیر یول آراسنده کی فرق یازیکز.

نەيىمەلى و نىل يىمەلى

يىدىكىمىز غدا ايكي اوچ ساعىتدە ھىم اولنور. يىمىكىن
صوكرە وجودى يورمەلى ھامە كىرمەلى صودە چىمە
ملى در.

غدارلىمىز ايكي نوعدى: بى قاربونلى اوبرى آزوتلى
غدارلدر.

قاربونلى غدارل: بوتون ياغلر، شىرىن خوركلر، پىشمىش
مىوئلر، اون، يومورطەنلار ھاريسى وبونلر كىيى شىلدر.
بونلر امتصاصدن صوكرە قانىمىزك ايچىندە آق جىكرلرلىمىزە
كىدەرلر. اورادە تنفس واسطەسىلە كلن ھوانلار مولدالھىموضە
سى بونلردە كى قاربونى ياندىرىر. بويانمىقدن وجودىمىزدە كى
(حرارت عزيزىه) حاصل اولور.

آزوتلى غدارل: ات، سوت، يومورطەنلار آغى وبعض
كوكتىلدر. بونلر وجودىمىزدە كەنەلشوب خراب اولان يرلرى

تەمىر ايتىمكە يارارلر. بر آدم (۲۴) ساعىتدە ۷۱،۵ مىقال قاربون
و (۳) مىقال آزوت صرف ايدر. بو مصرفى يىزىنە كىرىمك
ايچون انسان ۲۴ ساعىتدە (۲۲۸،۵) مىقال چورك و (۵۷،۲) مىقال
ات يىمكە مجبوردر.

انسانلار يىمەسى و ايچمەسى وقاربون آزوت صرف
ايتەسىنلار مىقدارى چالشمەسىنە باغلىدر. چوق چالشان چوق
مصرف ايدەر. بونلار ايچون داھا چوق آزوتلى وقاربونلى
غدارل يىمكە مجبوردر.

آزوتلى غدارلار بىرىنچىسى (ات) در. بويوك قويون و
اوكونز اتلرى دانا وقوزى اتلرندن داھا منفعتلىدر.

۱. اتلى آتشدە ازىشىرمەلى و قانلى اولەرق يىمە
لىدر. ات صويندە ھىچ منفعت يوق كىيدر. اوچ كىروانكە
ات صويى برلقمە ات قدر انسانە منفعت وىرمز.

۲. يومورطەيى ھىچ پىشىرمەلى ياخود چوق آز
يىشىرمەلىدر.

۳ — چورك ياپاركن اونى چوق الهمه مه ليدر. ايچنده برازك ييراقمه ليدر. چونكه كيكده چوق آزوت واردر.

۴ — دوزده وجوده لازم اولان شيلردندر. انسان كونده (۵۷) مثقالدن (۸۵) مثقاله قدر دوزيمكه محتاجدر. لاكن انسان بوقدر دوزى خالص دوز اوله رق ييمز. ييديكى غدالرده معديه دوز ييراقيرلر. دوزك وجوده لزومىنى آكلا. تمق ايچون بووقه يى ذكر ايدهلر:

بويوك دوقتورلردن برذات بر مايمونى ۲۴ ساعت بر اوطاقد قاپامش. ويردىكى خوركلره هيچ دوز قويمه مش دوزلى اولان خورا كلركده دوزىنى چيقارمش. حيوان ۲۴ ساعت صوكره دوز سيزلقدن اوقدر راحت سيز اولمش كه بول ايتمش واوز بولىنى ايچمش. وبوصورتله وجودينك محتاج اولديغى دوزى بولندن استيفا ايله مش.

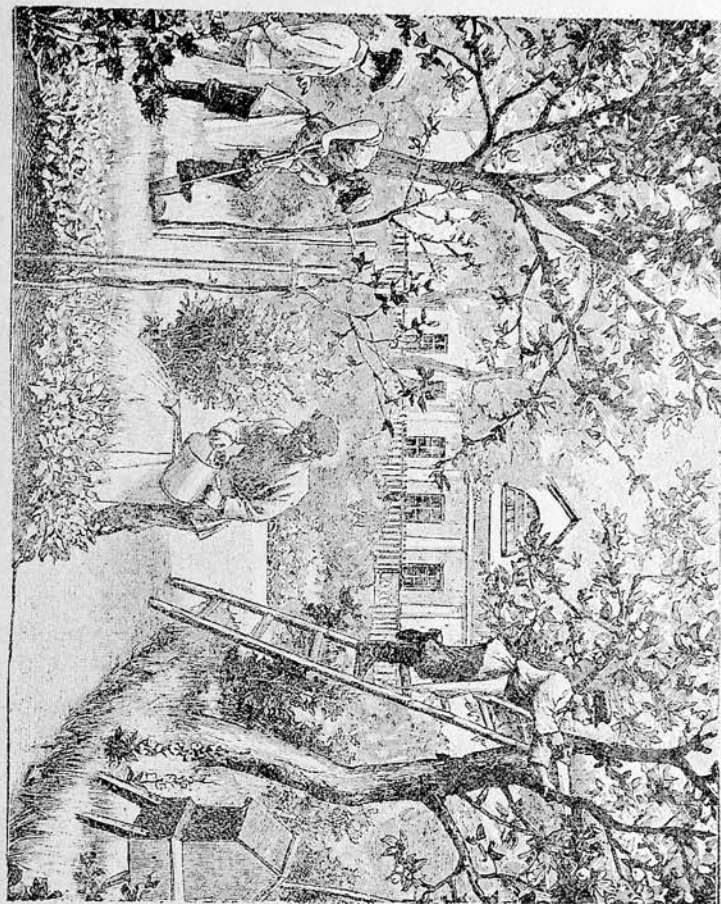
۵ — بوبر، ليمون كى ترش شيلرى غايت آز ييمه ليدر.

۶ — مشروبات كئوليه يعنى ايسپرتلى ايچكيلر عموماً ضرر ليدر.

تنفس

وجوديمزده دولانوب قيرمىزى رنگىنى غائب ايتمش و قارالمش اولان قانى هواى نسيميده كى مولد الحموضه واسطه سيله تميزلك ايچون نفس آليريز. نفس آلمغه (تنفس) دينير. جانلى اولان مخلوقاتك جمله سى يعنى يرده، هواده، دگيزده بولنان حيوانات و نباتات تنفسه محتاجدر. هواده ويرده اولانلر دوغريدن دوغرىه (هواى نسيمى) يى تنفس ايدهرلر. صوده ياشايانلر صويك ايچنده قاريشيق اولان هواى آيروب اونك ايله تنفس ايدهرلر. ايچيمزه آلدېغمز نفسه (شهيق) آغزيمزدن چيقان نفسه (زفير) دينير.

تنفسك عددى هر حيوانك جنسینه كوره دكشير. جيكر بويوك اولدقجه تنفسك عددى آزالير.

مثلاً: آت و اوکوز کیبی حیوانلر دقیقه ده (۱۰) دفعه دن

(۱۳) دفعه یه قدر، انسانلر دقیقه ده (۱۵) دفعه دن (۲۰) دفعه یه

قدر، ایت کیبی حیوانلر دقیقه ده (۲۰) دفعه دن (۲۵) دفعه یه

قدر تنفس ایده لر.

یاشامق ایچون تنفس هر شیدن زیاده لازمدر. انسان

برایکی کون آج، برنیچه ساعت صومیز قالیر اولمز. لاکن

تنفس سیز بر دقیقه یله یاشامق ممکن دکلدرد.

تنفس آیتدی کمز هواده (مولد الحموضه) و (فحم) واردرد.

فحم کوموردرد.

مولد الحموضه کوموری یلندیران غازدر. بدلیمزده

بو ایکسینک برلشمه سندن بر احتراق یعنی یانمق حاصل اولور.

ایشته وجودیمزده کی حرارت بو احتراقک نتیجه سیدرد. بو

احتراق حرکت ایتک ایچوا، بزه قوت ویریر. لاکن وجود

یمزده بعض شیلریمزده یاندرروب خراب ایدرد.

ایشته بز بوخراب اولان اعضالیمزی تعمیر ایتمک ایچون
ییمک وایچمکه مجبور اولورز. بعض حیوانلر آق جیکرلری
ایله تنفس ایدرلر انسانلر وسائر مهملی حیوانلر کیبی. بعض
حیوانلر وجودلرینک هر طرفینه یاییلمش نازک بورولر ایله تنفس
ایدرلر. بعض بوجکله و هزار پالر کیبی. بعض حیوانلرده (آق
جیکر) و (غلمه) و بورولر یوقدر. یالکز دریلری ایله تنفس
ایدهرلر.

انسانلر وسائر مهملی حیوانلر ایسه هم آق جیکرلری
ایله هم دریلری ایله تنفس ایدهرلر. نباتات یاپراقلری ایله تنفس
ایدهرلر. وجودیمزده فحمی یا قمع ایچون لازم اولان شراره یی
بزه نباتات ویریر.

حرارت حیوانلرک هپسندده بدرجه ده دکدر. انسانلرده
مهملی حیوانلرده، وقوشلرده چوقدر. بالقلرده و زاحفاتده آذر.
حیواناتک بر قسمی نك حرارتی دائما بدرجه ده دورور. یعنی

باز و قیش دکیشمز. کاه کاه دکیشسه ده ینه اسکی حالینه کلیر
انسانلر و مهملی حیوانلر کیبی. بو حیواناته (ثابت الحراره) دینیر.
حیواناتک بر قسمندده حرارت هوانک حرارتی ایله دکیشیر.
پیلانلر کیبی. بونلره (متحول الحراره) دینیر. انسانک حرارتی
(۳۷) درجه در.

افرازات

بر قسم اعضالیمز وار که اونلر واسطه سیله قانیمزک
ایچنده کی صولری آیری، آیری چیقاریرز.
بوصولرک بعضیلری بزه فائده لی اولدیغندن اونلر ایچیمزده
قالیر. بونلر لعاب (توفورجک) و عصارة معدده ویه و صفرادر.
ینه بوصولرک بعضیلری بزه ضررلی اولدیغندن اونلری بدنیمزک
خارجینه چیقاریرز. بونلر (سیدیك) و (تر) در. بونلر قانده
یغیشیر قالیرسه قانی زهرلر. فائده لی صولری (غده لعابیه،

بوخانی مۆسمدر؟ بومۆسم حقدەکی فکریکزی بازیکر .

غدد مغده ویه، غدد معائیه، قره جیکر، پانقره آس) اوزینه
چکر.

ضررلی صولری بوبرکلر، ترکیسه لری، یاغ کیسه لری،
کوز یاشی کیسه لری واسطه سیله بدنیمزدن خارجه آتاریز.

جهاز هضم

یدیکیمز غذا لری هضم ایدن اعضانک هپسینه بردن
(جهاز هضم) دینیر که بونلردر:

آغیز — چکه کیمکاری آراسنده بر بوشلقدر. اوک
طرفدن خارج ایله آرقه طرفدن بلعوم ایله بتیشیکدر. ایچی
غایت نازک بر غشا(?) ایله دوشنمشدر. بوغشانک آلتنده بر
چوق غده لر (کیسه جکر) واردر.

آغیزک ایچنده دیل و دیشلر واردر.

بلعوم — قیف شکله بر بورودر. اوست طرفی بورون

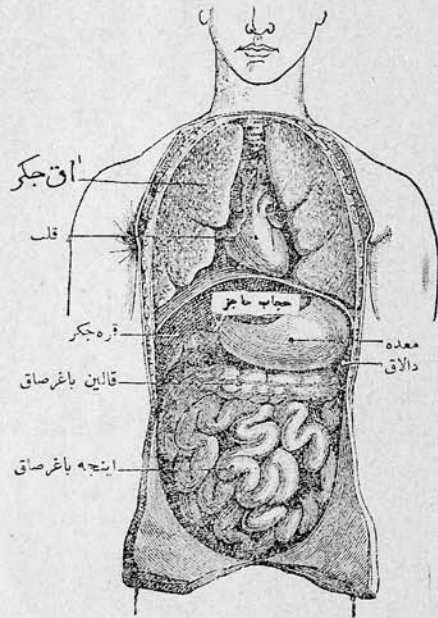
و آغیز بوشقلرینه یتیشیکدر.

بوراده نه یا پیورار؟ تقریر و تحریر ایڈیٹرز!

مری۔ اوزون بر بوری در که بلعومک آلتندن باشلار
(حجاب حاجز) ی دلهرک معدیه ییتیشیر.

معدہ۔ قارن بوشلیغینک اوستنده و صول طرفنده
چایدان شکنده بر بویوک طوربادر. اوست طرفی مری یه

(شکل ۱۲) — اعضای هضمیه نك باشلیجه لرینی کوستور.

جهاز دوران، جهاز تنفس، جهاز هضم

آلت طرفی باغیرصاقلره بیتیشیگدر.

باغیرصاقلر -- قارن بوشلیغنده اوزون وبربری اوستینه

بیغلمش بریورودر. بونلر ایکی قسمدر:

بری اینجه باغیرصاقلر. ایکنجیسی قالین باغیرصاقلر.

اینجه باغیرصاقلر (۷) (۸) مترو قدر اوزوندر.

قالین باغیرصاقلر ۴ مترودن اوزون دکدر. قالین باغیر

صاقلرک اینجه باغیرصاقلره برلشدیکی یرده بر (کور) باغیرصاق وارددر.

قالین باغیرصاقلرک آخرینه (معأمستقیم) دینیر. که

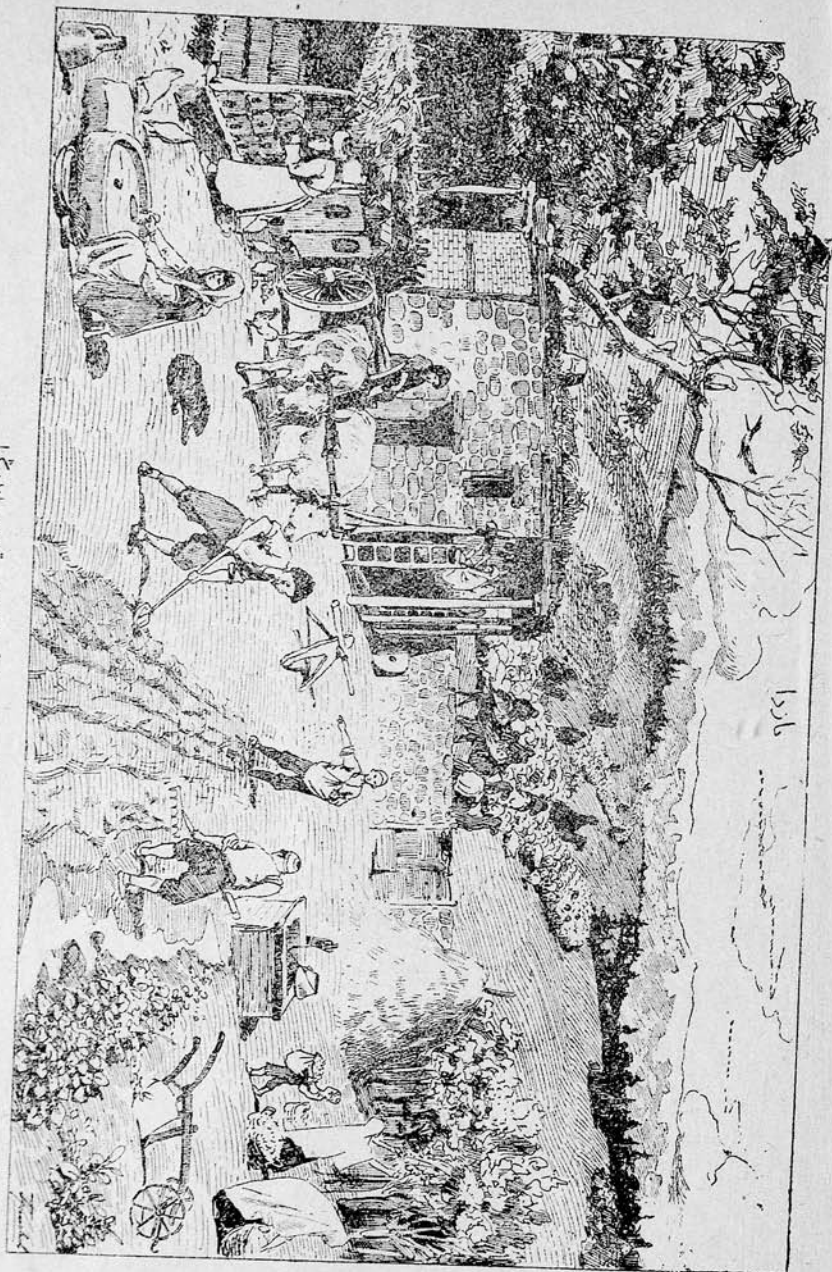
معهدهده هضم اولونمهیان غدالر اینجه و قالین باغیرصاقلری دو.

لاندقدن صوگره بومعأ مستقیمدن خارجه چیقارا بیلیر. اینجه

باغیرصاقلر ایله قالین باغیرصاقلرک برلشدیکی یرده بر قاپاق

وارددر. بوقاپاق قالین باغیرصاغه دوغری آچیلیر.

بونلک وظیفهسی قالین باغیرصاقله کی پیسلکک اینجه

کازا

باغیر صاقلره قایتمامه سینه خدمت در. بونک کیی اینجه باغیر صاقلر ایله معدنه نك برلشدیکی یرده ده بر قاپاق واردر که بونک ده وظیفه سی معدنه دن اینجه باغیر صاقلر کچمش اولان شیلرک معدنه عودت ایتمه مه سینه خدمت در.

جهاز هضمک جمله سینک ایچ طرفلری برغشا ایله قاپلا نمشدر، بوغشانک هر طرفده برچوق غده لر واردر.

معدنه و اینجه باغیر صاقلرده هضمه یارایان برنوع صو چیقاران غده لر واردر که بونلره (غده هضمیه) دینیر. بونلرک عددلری پک چوقدر.

چو جوقلق زمانی تحصیل و ترییه زمانیدر. بو یاشده بین آزاد بولونه جغندن اطفال بالطبع تقلیده میال و هر شیئی ییلوب اوگرنمک خصوصنده کی هوس و استعدادلری برکمالدر. بعض عجول آدم لر واردر که تیز و آ ز زمانده پک چوق شی اوگرنمک مقصدیله چو جوقلرینی وقتدن اول مکتبه ویررلر. حالبو که بو مقصدلر چوق دفعه نتیجه سیز قالدینی و حتی بعض دفعه لر بویوک بویوک فناقلری موجب اولدینی کوریلمگده در. وقتسیر تحصیل، چو جوقلرک ذکالرینی، حتی حیاتلرینی زهرلر. دها پک کوچوک یاشده ایکن مشاغل ذهنیه ایله اشتغاله مجبور و بر قاق لسان ایله متکلم چو جوقلر گورولویور که جمعیت بشریه نك کندیلرندن منفعت گوره جگی بر زمانده حیاتلرینه ابداً وداع ایدوب گیدیورلر!

بو خصوصده کی عدم موفقیتک اسبابی دوشونولور ایسه

آکلاشیلیر که چوقوقلری وقتسین تحصیله سوق ایله مک یعنی مشاغل دماغیه ایله اشتغالرینه زمانندن اول باشلامق مادهسی بینک بر صورت طبعیه و مترقیه ده تشکل و نشو نماسیله تکملنه کافی بر زمان استراحت بر اقامیوره غایت نازک و مهم اولان اشبو عضوک استعداد و قابلیتینی رخنه دار و اعضای سائریه ده تهلهکلی صورتده ایراث خسار اییدیوره. قوه عقلیه و فکریه یی و تکمیل وجودی ادامه یه مدار اوله جق ووتلر چوقوقلق زماننده تقویه اولونه جق یره بالعکس چوجوغی تعلمندن زیاده تضییق و فضلّه، وقتسین مساعیء ذهنیه اجبار ایله او قوتلری محوه چالیشمق مغایر حکمت و مرحمت بر حرکت دکلمه نه در؟!..

ارباب اختصاص تحصیله باشلامق زمانینی (۶-۷) یاشلرندن کوسته ریوره.

مکتب بناسنک اوامر صحیه یه تطبیقاً تأسیسی ایچون ابتدا

بر محل مناسب تعیینی ضروریدر. مکتب اتخاذ اولونه جق بنالر مرتفع و هوادار محللرده یاپیلمالیدر. چونکه: چوقور و غلبه لک محللرده بولونورسه دائماً صحتّه مضر بر هوا ایله دولو اولور که بوده چوقوقلرک وجود و حیاتلرینه تهلهکلی صورتده ایراث مضرت ایدر.

اطفالک هر کسدن زیاده صاف و رطوبتدن عاری بر هوا یه اشد احتیاجلری درکار اولدیغندن بو ماده اک زیاده نظر دقته آلمالیدر. بونکه برابر ابنیه اوزرنده آچیله جق پنجره لر عددجه زیاده و یا خود وسعتجه درجه کافیه ده اولمق شرطیه شرقه متوجه بولنمالیدر. درسخابه و مطالعه خانه لرک وسعتی استیعاب ایده جکاری شاگردانه صیقینتی و یرمیه جک مرتبه ده اولمالی و بونلرک احتوا ایده جکاری شاگردانک مقداری قواعد صحیه رعایتاً تحدید ایدلملیدر.

شاگرد قید اولونه جق چوقوقلرک یاشلری مکتبلرک لیلی و نهاری اولدقلرینه گوره بالطبع تخلف ایدر.

لیلی بر مکتبه کیره جک چوجوقله نهاری مکتبه اوقویه جق
بر چوجوغک یاشی براوله ماز. اولکنه قبول ایدیله جک شا کردانک
سناری (۱۰) دن اشاغی اولماملیدر. چونکه: بویاشدن اشاغی
بولونان چوجوقلر، آیری آیری باقیجیلره محتاجدرلر؛ وجودلری
پک تازه در. ایرکجه اویومق ایسترلر. بونکله برابر غایت مستریحانه
صورته یاتدقلری والده لرینک آغوش شفقتلرندن آیریلله مامق
مجبوریتتده درلر که بوحالری شایان مرحمتدر.

طلبه نك حال و شانلرینی نظر معالعه یه آلمق جهت
کلنجه: مکتبه آله جق شا کردان، معروف و سوء اخلاق
و احوال دن بری اولمقله برابر وجودلرنده علل و امراضدن بر
اثر بولونمه سی ایچون ده طباً معاینه ایدلمه لیدر.

(اصول تدریس و تدریس) دن

صوڭ

909
17

20p

9

ИЗЪ КУРСА БАЛАХАНСКАГО МУСУЛЬМАНСКАГО УЧИЛИЩА

I

ФЭЮЗАТЬ

→→ ЧТЕНІЕ ←←

сочиненіе Ахмедъ Кемаль.

ИЗДАНІЕ

БАХИШЪ АХМЕДОВА.

Всякое право остается за авторомъ и
издателемъ.

Цѣна 45 коп.

Цѣна въ переплетѣ 55 коп.

БАКУ.

Т-во КАВКАЗСКАГО ПЕЧ. ДѢЛА „КАСПІЙ“ 7416.

1909 г.

1909

17

АРХИВ